

OBRONA (1662) sb f

Pierwsze o oraz a jasne; -on- (262), -ón- (41); -ón- *SienLekAndr* (2), *Strum* (4), *CiekPotr*; -on- : -ón- *KochZg* (1:1), *Mącz* (58:2), *OrzQuin* (1:7), *KochPs* (23:5), *ZawJeft* (5:1), *GórnTroas* (5:1), *SarnStat* (144:17); w *G pl* drugie o pochylone.

sg *N* obrona (243). ◇ *G* obrony (368). ◇ *D* obronie (122). ◇ *A* obronę (426) [w tym: -e (6), -ą (3)]. ◇ *I* obroną (163). ◇ *L* obronie (269). ◇ *V* obrono (4). ◇ *pl N* obrony (10). ◇ *G* obrón (10); -ón (3) *Mącz* (2), *CiekPotr*; -(o)n (7). ◇ *D* obronâm (2), obron(o)m (1); -âm *BibRadz*; -âm : -(o)m *MycPrz* (1:1). ◇ *A* obrony (29). ◇ *I* obronami (7). ◇ *L* obronach (8).

Sł stp, Cn notuje, Linde XVI – XVIII w.

1. *Ratunek w niebezpieczeństwie, zagrożeniu (bronienie kogoś, czegoś lub bronienie się); defensio Vulg, Mącz, Modrz, Calag, JanStat, Cn; tutela Mącz, Modrz, Calep, JanStat, Cn; praesidium Mącz, Modrz, Calag, Cn; patrocinium Mącz, Calep, JanStat, Cn; protectio Vulg, PolAnt, JanStat; propugnatio Modrz, Cn; tuitio JanStat, Cn; arx, clypeus PolAnt (1579) :*

a. *Ochrona, zabezpieczenie (się) przeciw możliwemu zagrożeniu; bezpieczeństwo, obronność; propugnaculum Modrz, Cn; munitio PolAnt; cautela, cautio, conservatio Mącz; praemunitio Calep; tutamen Cn (653) : BielŻyw 52; WróbŻołt cc2, ee5v; RejPs 100v, 170; RejKup o5v; IchM panowie też tu z Krolem JM namawiali o obronie tej wewnętrznej, ktorej WM od panow duchownych potrzebuiecie Diar 44, 42 [2 r.]; KrowObr 89v; mądrość dawa żywot fwoim dzyedzicom. (to iest lepřza obroná z mądrości niżli s pieniądzy) BielKron 80v, 193v, 247; Conservatio, Záchowanie/ álbo przechowanie. Obroná. Mącz 389b, 42a [2 r.]; RejPos A4v; RejZwierc Aaa4v; CzechRozm 237; ModrzBaz 3; bo wielka iest obroná z pořtu/ z modlitwy/ y iáłmużny: ktora od śmierci człeka wybawia SkarŻyw 393; A biednařz to Wolność/ ktora przyiációl/ ábo łług/ ábo háydukow do obrony potrzebuie. GórnRozm C; Calep 836a; LatHar 429, 719; Przetořz nie máią řtąd obrony odszczepieńcy/ ktorzy pewnie wierzą iż łá w łáłce Bořey/ [...] chocia czeřto miłóć Bořá przez grzech vtraciá. WujNT 552; SarnStat 1, 2, 229, 265; SkarKaz)(4.*

obrona czego [= co jest bronione] (15): [Głowa] w łobie zamyka [...] mozg, dla ktorego obrony potrzeba mocney twardořci. GlabGad B3; WierKróć B3; CzechRozm 255; A ktoby řpytał cze^{mu} fię z tákiew pánny [Jezus] národził/ ktora iuřz męřá miałá: niechże wie/ [...] iřz to P. Bog vczynił napřzod ná obronę łławy/ y zdrowia/ y beřpieczności mátki Bořey. SkarŻyw 242; PaprUp I3v; Phil E2, Q3; LatHar 211; karczm obroná Stárořciému vrzędowi należy. SarnStat 510, 829; SkarKaz 548b; SkarKazSej 700a. Cf dla obrony czego, ku obronie czego.

obrona czego [= co broni] (3): BielKron 80v; day mi náleřć pod ćieniem řkrzydeł twoich/ obronę zbáwienia wiecznego. LatHar 291; JanNKarGórn G4v.

obrona od kogo, od czego [= przed kim, przed czym] (3): WujJud 223; BudBib Eccli 34/18; [przez kapłany] przyřtęp do łáłki Bořey/ y obrony od wřzytkich nieprzyiációl mácie. SkarKazSej 665b.

obrona komu, czemu (2): A pokoy Bořy kthory przewyřřza wřzelki rozum/ będzie obroná řercam wářzym/ y myřlam wářzym przez Iezufa Kryřtuřá [custodiat corda vestra, et inteligentias vestras in Christo Iesu]. BibRadz Philipp 4/7; RejZwierc Bbb.

obrona przeciwko czemu (3): prosimy cię/ aby z tej wiary ścieteczności/ mielibyśmy obronę/ przeciwko wszelkiej przeciwności. *LatHar* 370, 104, 453.

obrona na kogo, na co (4): *RejPos* 15 marg, 117; a iakozby to przytalo/ nieprzyaciele miec/ a obrony nanie nie miec? *SkarJedn* 299; *LatHar* 199.

obrona czyja [= *kto jest broniony*] [*w tym: pron poss* (13), *G sb* (2)] (15): [*pczoła*] telko ządłem pcha/ w ktorem iest wzytka iey obrona. *FalZiol* IV 27c, IV 9b; *WróbZolt* cc2; *RejPs* 137v; *KrowObr* 69; *RejWiz* 120, 171v; *RejPos* 142v [2 r.]; *RejZwierc* 263; *CzechRozm* A3; Panie/ w którym obrona Moia iest polozona/ Czemu mię trokliwego Pchalfz od oblicza swęgo? *KochPs* 64; *GórnRozm* A4v. Cf *ku obronie czyjej*.

obrona czyja [= *kto broni*] [*w tym: ai* (2), *pron poss* (1)] (3): *KromRozm II* q4; Cieszył się iednak kościelną obroną ktorey pilnował/ y dobrym sumnieniem swoim. *SkarŻyw* 334. Cf »za obroną [czyją]«.

W połączeniach szeregowych (2): Ktorego krolestwa moc/ vrazd/ y obrona nie iest cielefna/ ani mieczow zadnych/ ani dział ani iezdnych potrzebuie: ale tylko w duchu vft iego/ w słowie Bozym/ [...] nalezy. *CzechRozm* 255; *LatHar* 104.

W charakterystycznych połączeniach: lepsza obrona (2), *niesprawiedliwa, pewna, słaba* (4), *wielka, wszytka* (3), *zwierzchowna; obrona bezpieczeństwa, ciała, dzierzenia, karczm, kościołow, ręki, rozmnażania pożytkow ludzkich, sieroctwa, sławy, wiary św., wolności* (2), *zdrowia, żywota* (2); *obrona mądrości, pieniędzy, zbawienia (wiecznego)* (2); *obrona od grzechow, od nieprzyjacioł, od obrażenia; obrona myślą, Polakom, sercam; obrona przeciwko świeckiej niebezpieczności, przeciwko wszelkiej przeciwności, przeciwko wszelkim przeciwności najazdom; obrona na nieprzyjacioły, na sprzeciwnika, na śmiertelne grzechy; obrona ludu żydowskiego, Polakow; kościelna obrona; obronę otrzymać, wynaleźć, na obronę służyć; myśleć o obronie, namawiać, przy śmierci obrona.*

Przysłowie: Myśl iłhała/ wylka obrona *RejWiz* 35 marg, Cc7.

Zwrot: »czynić obronę [czemu]« (1): z drugiey strony ma iezoro wielkie/ kthore czyni obronę miálu. *BielKron* 9.

»mieć obronę [z kogo, z czego]« (1): prawdá/ [...] lámá w łobie nienárułzona łtoi: máiac też śwá obronę z Bogá y z słowá iego ś. *CzechRozm* A3.

Szeregi: »moc i (a) obrona« (2): *KromRozm II* q4; Połpolicie rogiem piśmo moc zowie. Bo v zwierząt rogátych wzytka moc y obrona w rogach. *BudBib* I 326c marg.

»plastr i obrona« (1): Othoć zołtháwił plastr y obronę [*w Ewanjelijej*]/ iáko sie małz bronic temu okrutnemu kátowi a morderzowi íprofnemu twoiemu/ y tym wzytkim iádowitym ządłom iego. *RejPos* 328.

»obrona i pociecha« [*szyk 2:1*] (3): wnim lámym [*Jezusie Chrystusie*] tylko wzytke obronę/ y poćiechę swoię pokładáią. *KrowObr* 69; *RejZwierc* 173v. Cf »ku obronie i pociesze«.

»obrona a pokoy« (1): racizisz łfwikll obmiślacz myedzi ynnemy rzeczamy pylnye yako bi [...] W. K. mczi takyész wobronye a w pokoyv dobrem myes kac z zachowacz śfia mogl. *LibLeg* 11/133v.

»obrona a ratunk« (1): Oczy páńkie pilnuia tych ktorzy go miłuią/ iestci [...] obroną od obrażenia/ a ratunk od vpadku [*custodia ab offensione et auditorium casus*]. *BudBib Eccli* 34/18[19].

»straż i obrona« (1): Nie ieft to Wolność/ ktora łtráży/ y obrony potrzebuie. *GórnRozm C marg.*

»uchowanie i obrona« (1): w tym Sákrámenćie [*zasługi Pana Chrystusowej*]/ łáfkę Bożą y grzechow przefzłych odpufzczenie/ y od przyfzłych vchowánie y obronę mamy. *WujJud 223.*

»obrona i wolność« (1): źwirzëtom kopytá y rogi/ Dał Bog/ [...] Aby łie w łwey obronie/ y w łwoiey wolności/ Wefeliło źwirzátko/ w káźdey przypáďłóści. *RejWiz 120.*

»zasłona albo obrona« (1): kto połpołu pod załłoną (álbo obroná) mąďróści y pieniędzy bęďzye leżał *BielKron 80v.*

Wyrażenia przyimkowe: »dla obrony« (2): Wthore (*popr*) mamy łzwyaczycz tãń dzen yey/ m/ poczãżã (-) dla obrony bo takye ludzye wybavya marya od łkod rozmaitych *PatKaz I 2; BielKron 198v.*

~ dla obrony czego [= *co jest bronione*] (1): rádę ná to przynieśli/ [...] źebyłcie bełpiecznie w domách łwych żyli/ á zgráie wielkiey dla obrony żywotow wálznych/ iżby wam nie było chowác potrzebá *GórnRozm D3v.* ~

»k(u) obronie« (5): Pan rołcyãgnął obłok łwoy nád nimi k obronie Iź przed vpalenim Słóńcá łłli yáko w załłonye *LubPs Yv.*

~ ku obronie czego [= *co jest bronione*] (2): Digitale, Napárftek teź pierłcięń Rękáwicá/ włziłtko to ćokolwiek ku obronie ręki vcziniono yeft. *Mqcz 88d; KuczbKat 330.*

ku obronie czyjej [= *kto jest broniony*] [*pron poss*] (2): łmyłneć ieft á dowćipne ludzkie przyrodzenie [...] ku łwoiey obronie *BielKron 244; SkarŻyw 572.*

Szereg: »ku obronie i pociesze« (1): [*wiełniacy chćieli łw. Romualda zabić*] áby wźdy ćiáło iego łwięte przy łobie ku łwey obronie y poćiełze mieć mogli. *SkarŻyw 572.* ~

»za obroná [*czyjã = kto bronil*]« (1):

~ Szereg: »za obroná, za pracá« (1): [*połłowie skarżyli się, że dzieje im się krzywda od panów duchownych*] ktorzy i po dził za naszã obroná, za naszã pracá secure dominantur in bonis ecclesiae. *DiarDop 104.* ~

Przen (54) : onym dwoim zãkazánim/ Niebęďdzieł zábijał/ Niebęďdzieł cudzołóżył/ iáko by obroná pewná/ y żywot y ćiáło náłze/ y łławę/ y dobre mniemánie w cáłóści chowa *KuczbKat 325; SkarKaz 245b.*

obrona czyja (1): Twóy pręť/ o pánie/ y łáfká twoiá/ W niebełpieczeńłtwie obroná moiá. *KochPs 33.*

a) O przedmiotach połwięczanych (*relikwiach, przedmiotach kultowych*), talizmanach itp. (42) : Abowiem tę obronę [= *gromnice*] naprzod wymyłłił Wigilius Papięł *KrowObr 89v.*

obrona czego [= co jest bronione] (3): *KrowObr 109v*; Obroná miałł y krołęłtw/ łwiętych ćiáłá y kołci. *SkarŻyw 403, 403.*

obrona od kogo, od czego (6): przypifuięł obronę Ornatom/ [...] iáko by kxiáďz w Ornat obletzony y przybrány/ miał łobie przes to od Dijabelłkiego pokułzenia/ załłuzyc obronę. *KrowObr 106, 89v [2 r.], 92*; to słowo [*non consentio*] ieft od włzyłtkich złych myłłi obroná *SkarŻyw 294, 36.*

obrona (na)przeciwko komu, (na)przeciwko czemu (9): Papięsz Sergius nierychło łwiece álbo iáko ie wy zowiecie gromnice lepił/ áby obroną były náprzeciwko gromu y Dijabłu. *KrowObr* 89v, 87, 109v [3 r.], 113, 148v [2 r.]; *LatHar* 201.

obrona czyja [w tym: pron poss (3), ai poss (2), G sb (1)] (6): Ogień obroną Papięska. *KrowObr* 87 marg, 87, 89, Tt; kopyto łkráyne od lewey przedniey nogi łośiey/ [...] iełt wielką obroną tych co ij przy łobie nołzą *SienLek* 60; *SkarŻyw* 135.

W połączeniach szeregowych (4): Izali Pan Kryftus/ álbo ktory iego Apoštoł/ drwá pokofztzone/ lekárłtwem zbáwiennym/ dułz odkupieniem/ poćiechą y obroną/ náprzeciwko dułznym nieprzyacięłom/ y oftrym załtrzáłom/ názywał? *KrowObr* 109v, 87v, 109v, 113.

Zwroty: »być obroną« [w tym: komu (3), ku czemu (1)] [szyk zmienny] (15): [ten olej] áby był obroną Dułzną y ćiełefną/ ku wyniłztzeniu włyłtkich bolełci y niemocy. *KrowObr* 81, 81v, 89, 89v [3 r.], 96, 103 (12); *SienLek* 60; *SkarŻyw* 31; *LatHar* 201.

»za obronę mieć« [szyk zmienny] (2): vżywanie przenałwięłzgego Sákrámentu v łtórych Chrełłcian/ częłte było: á mieli ie łobie zá obronę od grzechu/ y łideł Dyabelłkich. *SkarŻyw* 36, 403.

»[czemu] obronę przypisowác, przydawác, przywłaszczac« [szyk zmienny] (7:1:1): oto martwemu wołkowi [...] obronę dułzną y ćiełefną przypiluięcie. *KrowObr* 89v, 80v [2 r.], 87v [2 r.], 92, 98, 103v, 106.

Wyrażenie: »obrona duszna (i cielesna) [w tym: duszna i cielesna (10)]« [szyk zmienny] (16): Sktoregożeł tho pilmá wytzytał/ áby Ogień/ [...] miał być Sług y Słuzębnitzek Bożyh obroną dułzną náprzeciwko Dyabłom/ y chytrółciam ich? *KrowObr* 87, 81, 81v, 87v [2 r.], 89v [4 r.], 92 [2 r.] (16).

Szeregi: »mur i obrona« (2): ćiało Symeoná S. do miáłtá wprowádzili/ áby nam było murem y obroną *SkarŻyw* 31, 403.

»obrona i pociecha« [szyk 1:1] (2): [to drewno Krzyża twojego] niechay będzie poćiechą/ y obroną/ náprzeciwko oftrym załthrzáłom nieprzyacięł *KrowObr* 109v; *SkarŻyw* 135.

»pomoc i obrona« (1): dał to y temu niebieskiemu pokármowi/ że przeciwko ćiężłzym grzechom/ [...] ołobliwą nam pomocą iełt y obroną. *LatHar* 201.

»szczyt i obrona« (1): Prołiemy ćie Boże/ áby to Złoto/ Mirrhá/ y kádzidłom/ łlugom twoim/ álbo łluzębnicom twoim/ było łłtzytem y obroną *KrowObr* 96.

b) O krainach, górach, zbiornikach wodnych (8) :

obrona czego [= co jest bronione] (2): *BielKron* 286; zał ziemiá Wołofka która przed láty pewną obroną krółęłtwá tego byłá [cesarzowi tureckiemu na przekazie]? *OrzJan* 85.

obrona przeciwko komu (1): [Bryzak miasto] Było niegdý Rzymiánom obroną przeciwko Niemcom. *BielKron* 286v.

obrona czyja [= kto jest broniony] (1): A gori wyłokie łą skłonienie Ieleniowi a skała ieżom [montes excelsi cervis petra refugium herinacis Ps 103/18]. (koment) Czulf iełt obrona y vcieczka ich. (–) *WróbZołt* [hh8]v.

Zwroty: »za obronę brać« (1): Z Nołtiwicem Hetmánem drudzy vciekáli/ A Láłfy y Ieziorá zá obronę bráli *StryjKron* 642.

»być obroną, za obronę« [w tym: komu, czemu (3)] [szyk zmienny] (4:1): Skály/ gory/ ktore miałto obiegły w koło/ łą miałtu zá obronę niemáłą. *BielKron* 282v, 286, 286v; *OrzJan* 85, 90.

»mieć za obronę« (1): otworz bronę/ Otworz/ iuz mię włytd mur mieć zá obronę *SzarzRyt* C.

Szeregi: »mur a obrona« (1): [ziemia *Hegów*] ma w łobie miałtá/ zamki mocne ná wyłokich gorách y ná fkálách/ ktore włytkiey *Szwabſkiey* ziemi łą murem á obroną. *BielKron* 286.

»obrona i ucieczka« (1): *WróbŻółt* [hh8]v cf *obrona czyja*.

c) O osobie (1): [królowie polscy] Chryſtułowi fię ſłużyć/ y koſciółowi iego obroną być przyſięgáią. *SkarKazSej* 681b.

α. *Militarna*: Ogół przedſięwzięć ſłużących umacnianiu obronności, podnoszeniu bezpieczeſtwa kraju; także podatek na cele obronne; *defensio Mącz, Modrz, JanStat; propugnaculum Modrz; protectio JanStat* (461) : *LibLeg* 6/55; *MetrKor* 61/224; nie będziemy o podatku, ktory obroną nazywacie, radzić *Diar* 34; iżby ten strach, ktory mają przed nieprzyjacielem, łacno ſię tym ulżył miedzy ludźmi, gdyby obronę na granicy widzieli *Diar* 68, 24 [2 r.], 25 [3 r.], 26, 27 [3 r.], 28 [3 r.] (56); *DiarDop* 118; A iłcye yáko łzkoł ná náuki potrzebá/ ták kozáctwá ná obronę. *GliczKsiqz* K8; *GroicPorz* a2v; *RejWiz* 173 [3 r.] Cc5; Náczyñił thez w Ierufálem rozmáitych ſtrzelb á przypraw ná obronę [*diversi generis machinas*]/ ktore rozłóżył po wieżach/ y po murzech *Leop 2.Par* 26/15; *UstPraw* E3, E3v [2 r.]; *RejZwierz* 108v; *OrzRozm* C2v, S3, V, V v [3 r.], V2v, V3; Gdy do Budzyniá przyciągnął/ nálażł Budzyñ bez wólélákiey obrony/ opułzczony *BielKron* 308v; ielt Biłágrod w dobrym mieyfcu y w dobrej obronie/ z iednę ſtronę [!] ieżioro ie wielkie przyrodzone obtoczyło/ y przekop/ thakież trzy wály wlypáne łzeroko y wyłoko/ z drugą ſtronę *Dunay. BielKron* 316, 96v, 157v, 199, 202v, 215 (17); *KochZg* B; *OrzQuin* B2; *Prot* C3v, D; *BielSat* G3v, G4v, Hv, N3; *RejZwierz* 186v, 187, 194v, 245, 251 [3 r.], Bbb2v; *BielSpr* 30, 31, 32v; *MycPrz* I C4v; *PaprPan* H4v; *Pirwłza* [rzecz jeſt]/ áby ono ludzi łpolnie mieſzkáiących towarzysłtwo w dobrym porzázku było/ á obronę łobie przyłtoyną miało [*administrandam, tuendam et defendendam*] *ModrzBaz* 4, 123, 124v, 126v, 137v; *KochOdpr* D3 [2 r.]; Ten Iozue był miedzy onemi dwánaſciá łpiegierzmi/ ktorzy naprzod ziemię obiecáná z rołkazánia Moyżefzowego ogládáli/ iáka ielt/ co zá ludzie/ co zá obroná *SkarŻyw* 500; *BielSen* 14; *BielSjem* 39; *ActReg* 27; *KochFrag* 49; Ziemiá Inſlantłka przy iednéy Rzeczypołpolitéy Polłkiey y obroną, iáko y Litwá záchowána. *SarnStat* 1200 [*idem* 1308] 123 źp, 178, 304 [2 r.], 358, 363 (13); Krol z Rádą á wrzędami łwemi powinien nam łpráwiedliwoſć: á z Rycerłtwem lepak łwym obronę. *PowodPr* 82; *VotSzl* E; *PaxLiz* A3; *SkarKazSej* 664a, 678b; *PudłDydo* A3v.

obrona czego [= *co jeſt bronione*] (72): Krol náłz miłółciwy Sigmunt: odłóżył 473005. zło. na obronę łławnego krolełtwa Polłkiego *KłosAlg* Gv; *ComCrac* 14v; *ConPiotr* 30, 31v; *LibMal* 1548/142; *Diar* 34; *LubPs* O5v marg; *OrzRozm* S4v [2 r.]; *GórnDworz* X4v; TO napierwłza obroná Zamkow álbo Miałth/ mieć dołtátek włyłtkiego/ á nawięcey ſtrzelby i prochu/ żywnoſci/ y kthemu Ludzi kilka łpráwnych/ coby drugim rołkázowali *BielSpr* 64, 3, 61; *CzechRozm* 254v; *ModrzBaz* 20v, 35, 125 [3 r.]; *SkarŻyw* 403; *ActReg* 41; Ale nieruchómé dobrá ták dźiedziczné/ iáko załtáwné (áby obroná Rzeczypołpolitéy nie byłá vmnieyłzoná) rozrządźaniu Tełtámentowému nie máią podłęc. *SarnStat* 709, 6, 42, 78, 89, 104 (13); *SkarKaz*)(2v; VOTVM [...] O záloženiu ſkárbu Rzeczypołpolitey/ y

o obronie kráiow Ruńkich. *VotSzl kt* [*idem* A4] A2v, A4, B2v [2 r.], B4 [2 r.], C4 (12). *Cf* »obrona granic«, *dla obrony czego, do obrony czego, ku obronie czego, w obronie czego*.

obrona od kogo [= *przed kim*] (12): Acz obrona od nieprzyjaciela postronnego jest potrzebna, ale potrzebniejsza od domowego. *Diar* 25, 35 [2 r.], 39; ná gówną obronę od Turkow máią pobor pogłowny íkłądác według ízacunkow dobr ludu póspolitego *BielKron* 222v, 222, 237, 316, 410v; *ModrzBaz* 137v; *GórnRozm* D3v; *SkarKaz* 120a.

obrona od kogo [= *kto broni*] (1): obiegli Turcy Lincz [...] ále mocną obronę miał/ od Mikołáiá Iurixá *BielKron* 211.

obrona dla czego [= *czego*] (1): nie jest teraz nic potrzebniejszego nad opatrzenie granic, obrona dla pokoju pospolitego. *Diar* 24.

obrona komu, czemu (5): Tym wszem krajom obrona się nie odprawi tym podatkiem, któryście WM mianowali *Diar* 63; *BielKron* 9; *RejZwierc* 186; *OrzJan* 133; *SkarKaz*)(2v.

obrona przeciw(ko) komu, przeciw(ko) czemu (32): *ComCrac* 11, 11v; *OrzRozm* V3; Cefarz [...] vpominał kfiążęthá Luterskie/ o Koncilium w Trydenćie/ też o obronę przeciw Turkowi *BielKron* 223v, 190v, 192v, 193v, 199v, 210v (9); *MycPrz* II B; *ModrzBaz* 35, 103v, 137v; *StryjKron* 295, 427, 677; *ActReg* 40; dofyć obrony to królestwo miéwáło/ przeciw wízyftkiéy Azyáckiéy mocy. *OrzJan* 40; *PowodPr* 47, 56 [2 r.]. *Cf* »w obronie zachować [*przeciwko komu*]«, »złóżyć obronę [*przeciwko komu*]«, *dla obrony przeciw komu, przeciw czemu; do obrony przeciwko komu; ku obronie przeciwko komu, przeciwko czemu; w obronie przeciwko komu*.

obrona czyja [*w tym: pron poss* (11), *ai poss* (9), *G sb* (2)] (21): *LibLeg* 8/133v; *Diar* 68; *LubPs* Nv; *OrzRozm* V; *RejPos* 328v; *BielSat* G4, M4; naprzod w Dobrzyńskiey Ziemi [...] ofiedli/ wziąwfy ná się obronę Mázowízan y Polakow przeciwko Prufakom. *StryjKron* 295; *BielSjem* 34; I tak ogołocona z obrony krześciáńskiey Syria z Zydowską ziemią/ y Ieruzálem/ od vczniów Máhometowych íest wćiśniona *OrzJan* 27; *SarnStat* 1053 [2 r.], 1093, 1204, 1310; *VotSzl* E4. *Cf dla obrony czyjej, ku obronie czyjej*.

W połączeniach szeregowych (17): *ComCrac* 11v; *KromRozm* II a4v; nam jest potrzebniejsza i powinniejsza, domowa obrona, porządek, sprawiedliwość i utciwa wolność. *Diar* 26; *DiarDop* 110; *OrzList* hv; *BielKron* 103v, 188, 425, 430; *Vniuerfitas* Polńka/ pófyła Pófty íwé ná Seym/ do Krolá íwégo po ípráwiedliwość/ po obronę/ po pokóy. *OrzQuin* C4v; *ModrzBaz* 140; *OrzJan* 133; *SarnStat* 24, 230; *PowodPr* 31; y pracy żadney y czuyności/ w obmyślániu dobrá póspolitego y obrony á záchowánia w cáłóści korony wízytkiey/ nie żáłował. *SkarKaz*)(2v; *VotSzl* A2v.

W charakterystycznych połączeniach: obrona bezpieczna (2), *dobra* (5), *główna, jednostajna* (4), *mała, mocna* (5), *pewna* (3), *potrzebna* (2), *przystojna, słaba* (2), *sławna, spolna, stateczna* (2), *tegoroczna, wieczna* (2), *wielka, zupełna* (2); *obrona grodow, korony* (3), *kościółow* (2), *krajow* (7), *królestwa* (12), *miast* (4), *miejsc, ojczyzny* (3), *państwa* (4), *portow, prowincyjej* (2), *Rzeczypospolitej* (19), *wiary, zamkow* (3), *ziemi; obrona od nieprzyjaciela* (7), *od Tatar, od Turkow* (3); *obrona dla pokoju; obrona koronie, krajom, miastu; obrona przeciw(ko) nieprzyjacielowi* (9), *przeciw pohańcom, przeciw poganom, przeciw(ko) Turkowi* (10); *obrona kościelna* (2), *królewska, krześcijańska, nieprzyjacielska, polska; obrony potrzebować* (2), *przyczynić; obronę odprawić* (2); *przyłóżyć na obronę; mówić o obronie*

(8); *namawiać (o)koło obrony* (17); *powiedzieć o obronie* (2), *radzić o obronie* (21), *rozumieć o obronie*; *zatrzymywać w obronie*.

W charakterystycznych połączeniach przyimkowych: *bez obrony* (4), *na obronę* (57), *o obronie* (79), *o obronę* (3), *około obrony* (22), *po obronie*, *po obronę*, *pod obroną*, *w obronie* (22), *w obronę* (2), *z obroną*, *z obrony*.

Przysłowia: by namgleyśza obrona dobra ieft będzieli tilko zgodna. *BielŻyw* 41.

Bo to ftára przypowieść/ iż kážda obroná/ Słábśza gdy dobrej rády/ nie máśz o niey domá. *RejZwierz* 91.

Zwroty: »obronę dzierżeć; dzierżenie obrony« [szyk zmienny] (7;1): *LibLeg* 8/133v; obieczyemy [...] ze na ten Rok przywiescz chcemy Poddane naśże Xięstwa Wielkiego Litewkiego aby iednoftayną obronę zkoroną Polką przeciwko łpolnemu nieprziiaczielowi na graniczach dzierzeli. *ComCrac* 11, 11, 11v [2 r.]; *ConPiotr* 34; *SarnStat* 131 [2 r.].

»obroną opatrować, opatrzeć, opatrowany« [szyk zmienny] (3;1:1): Ponere praesidium in aliquo loco, Ofádźić żołnierzmi opátrzić obroną. *Mącz* 309d; *SarnStat* 130 [2 r.], 365, 1200.

»oprawić się w obronę« (1): Tym tho Rycerzom ktore byli Turcy wygnáli z Rodis/ dał był Cefarz wyśep Melite [!]/ [...] gdzie fie tám opráwili w obronę/ iż tám mogą być przełpieczni *BielKron* 239.

»[w czym] obronę pokładać« (2): W grodziech łwoie obrony/ wżyśtki pokládáią/ Swego przełożonego/ s pilnością łłucháią. *BielSat* M4 [idem] *BielSjem* 34.

»(po)stanowić, postanawiać obronę; (po)stanowienie obrony, około obrony; posta(no)wiona obrona« = *constituere defensionem* *Modrz* [szyk zmienny] (14:1;4:1;3): *ComCrac* 11; Pierwej trzeba od postronnego nieprzyjaciela obronę postanowić, tuż po tym o domowych potrzebach mówić. *Diar* 35, 24, 25, 67 [2 r.], 68, 75; *BielKron* 163, 210v, 225, 366v, 400, 420, 448v; *BielSpr* 75v, 76; To niech będzie o obronách/ ktoreby miáły być połtánowione dla w tárgnienia nieprzyjaciela vkráinnego [*de propugnaculis, quae constituenda essent ob incursus hostium vicinorum*]. *ModrzBaz* 104, 124v, 137v; *StryjKron* 677; *SarnStat* 102; *VotSzl* B3.

»(u)czynić obronę; uczynienie obrony« [szyk zmienny] (6:1): *BielKron* 370v; *MycPrz* II B; [*aediles*] przekopámi y wálmi/ nietylko Miáltá/ ále też y polá otaczáli/ á tym łpofobem czynili obronę kráiny łwey przeciwko naiázdom nieprzyjacielłkiem [*hocque modo adversus impetum hostilem regionem muniebant*]. *ModrzBaz* 35, 102v; *BielSjem* 40; *ActReg* 40; *SkarKaz*)(2v).

»w obronie zachować [przeciwko komu]« (1): ye^go K. m. Zradamy swoymy wyczey othim miłlił abi panstwo swoye wobronie zachowal przeczywko nieprzyaczielowy swemv *LibLeg* 10/154.

»w obronie zatrzymać« (1): wam ie [lud] Pan Bog zlecił/ wam máiętności y zdrowia ich poruczył/ ábyście ie do łprawiedliwości przypráwowáli/ y w dobrej obronie od tego pogáininá Turczyná zátrzymáli. *SkarKaz* 120a.

»złożyć [= uczynić] obronę [przeciw komu]« (1): Cefarz widząc yż Luteryani niechcą złożyć obrony przeciw Turkowi/ [...] pośłał tedy do Turká o docześne przymierze. *BielKron* 223v.

Wyrażenia: »bezpieczna [= pewna, niezawodna] obrona« (2): *PaprPan* D4; [*jak w mieście porządny*] ták w kościele Bożym/ mówi Pálmal/ ieft dżiwnie počieśzne mieśzkánie/ [...] wielka

zgodą w nim/ wielki porządek/ wielki dośiątek/ beśpieczna obroná y nádanie przywileiow bogátych *SkarKaz* 633b.

»obrona domowa« = *bezpieczeństwo, ład wewnętrzny* (8): A w inych sprawach RP należących, a zwłaszcza około obrony tak domowej i postronnej namawiać radzi będzimy *Diar* 38, 25, 38, 40, 42, 43 [2 r.]; *OrzJan* 110.

»obrona koronna« (2): Rufzenie pośpolite/ toć ieft iásnie opifáne w Státucie/ á to ieft ośtátecznia [!] nádzieiá Polśkiey obrony/ (*marg*) Obroná koronna (-). *OrzRozm V marg*, A.

»obrona miescka« (1): niewfaiąc obronie zamkowej y mieśckiey myślił fię z Litwą w polu potkáć *StryjKron* 421.

»podatek (a. kontrybucyja) na obronę; podatkowa obrona« = *podatek na utrzymanie wojska; contributio JanStat* (7;3): za krola starego, gdy znano potrzebę, podatki składane bywały na obronę *Diar* 36, 27, 36, 63, 78, 81 (8); gwałthownemu nieprzyjacielowi podatkową obroną ktorámy ná ten rok vchwalili odpor dać fię nie może. *UstPraw K3 [idem Diar 81, SarnStat]*; *SarnStat* 116.

»obrona (po)graniczna, granic« (5:2): *Diar* 24; Poyrzymyź ná obronę grániczná iáka ieft. *LeszczRzecz A4; SarnStat* 125 *żp*, 131; *PowodPr* 84. Cf »dla obrony granic, granicznej«.

»obrona pospolita« [*szyk 10:8*] (18): ku iego K. M. prośba bela [...] aby onego pańtwa [*litewskiego*] poddane iego K. M. przywioldl aby thełł taką śprawa y gotowolć obrony pośpolithy nieć powinni bely *ConPiotr* 33v, 30; *Diar* 37; *OrzList hv*; Látá 1514. Krol Zygmunth rádząc s Pany Litewfkimi o obronę pośpolitá od Mośkwy/ vřtáwili pobor w źiemii Litewśkiey *BielKron* 410v, 181 v, 199, 200 [2 r.], 393, 403, 416v; *RejZwierc* 188; *SarnStat* 357. Cf »dla pospolitey obrony«, »ku obronie pospolitej«.

»obrona postronna [= *przed zagrożeniem zewnętrznym*]« [*szyk 9:6*] (15): [*o obronie postronnej i domowej zaraz nie może być stanowiono*] bo owa postronna obrona należy na służebnym ludu, który za podatkiem chowany bywa, owa zasię domowa na kondycyjach, ktore byśmy postanowiać mieli. *Diar* 42, 20, 25 [2 r.], 26, 27, 29 (15).

»obrona potoczna« = *od końca XV w. stała, najemna siła zbrojna na granicy południowo-wschodniej; również podatek przeznaczony utrzymanie tego wojska [szyk 25:5] (30)*: Obronę potoczną poślowie ziemscy tym sposobem zezwolili: Pobor aby był z każdego osiadłego łanu po 8 gr polskich wedle starych kwitacyj. *Diar* 79, 26, 27, 39, 43 [2 r.], 62; *OrzRozm V, V v*; [*poślowie solicytowali*] o pośtánowieniu obrony potoczný tákowéy/ któraby rok od roku ná gránicach Koronnych dźierzána bydź miáła *SarnStat* 102; Podłkárbi káždy Koronny/ téy czwartéy części nie ma obráćáć/ ieno ná łłużebné obrony potoczný *SarnStat* 359 [*idem* 419] 102, 103 [2 r.], 130 [2 r.], 175, 359 [2 r.], 360 (21).

»przyrodzona obrona« (2): Then kościoł takieź był w przyrodzoney obronie/ ze wřzythkich řtron łkálámi záwiefzony *BielKron* 274, 274.

»ukrajna obrona« (1): [*księżna Holha państwa ruskie*] ze wřzyřtkich řtron od naiázdow nieprzyjacielłkich Áśadmowi y Cieltowi Woiewodom krewnym zábitego Maźlonká łwego vkrayne obrony zleciwřzy/ obwárowáła. *StryjKron* 122.

»obrona waleczna [= *wojenna*]« (1): A rzecz pośpolita nie tylko obroná waleczná/ ále theź y Práwy bywa vmocniona. *GroicPorz* e2v.

»wojenna obrona« (1): [*przyzwolenie posłów*] fię nam zdalo bidz potrzebne ku zobopolnemu, a odnetowanemu na taką między łobą woienną obronę. *ConPiotr* 34v.

»obrona zamkowa« (1): *StryjKron* 421 cf »obrona miescka«.

»obrona ziemska« (2): Tylko z tego Státutu wżyŃtek rozdział woienny y [*lege: o*] obronie ziemŃkiéy/ iáko przeciwny wolnoŃciam Koronnym/ mocą tego teráznieyŃzego listu y Przywileiu náŃzego káŃsuiemy *SarnStat* 1062 [*idem*] 1191.

Szeregi: »moc i obrona« (2): *BielKron* 210; przes nię [*sprawę puszkarską*] cżáŃow ninieyŃzych więczŃŃzą moc y obronę ma káŃde woýŃko/ Zamek y Miásto/ niŃli kiedy ręką cżyniáć. *BielSpr* 72v.

»(tak) obrona i (jako) opatrzenie« (2): *Diar* 38; bárzo fię prędko tám nieprzyiáciel podŃŃzáncuie/ gđzie ná przyŃtoýney obronie y opátrzeniu miáŃtu ŃchodŃi *LatHar* 2. [*Ponadto w połączeniu szeregowym 1 r.*]

»obrona i oprawa« (1): PoŃtáwiwŃzy Romulus miáŃto Rzym w dobrej obronie y opráwie/ rádzil [...] iákoby RzeczpóŃpolitą w mieŃcie [...] dobrze poŃtánowali. *BielKron* 99.

»(nie) obrona i (ani) podatek« (2): W uniwersalech okoŃo obrony i podatku tego nieco nad tę zmwę odmieniono *Diar* 91, 28.

»obrona i pokój« [*szyk 1:1*] (2): Defensionis patriae servire, Stárác fie áby oyczizna w dobrym pokoyu y obronie byŃá. *Mącz* 388c; *PowodPr* 24. [*Ponadto w połączeniach szeregowych 2 r.*]

»poŃłożenie i obrona« (1): Chodziel theŃz thu Ńnym okoŃo myáŃtha ongi przepatriwayácz polozenye y obronę *LibMal* 1548/142v.

»porządek i obrona« (1): urząd ziemski [...] jest dla tego postawion, aby RP w porządku dobrym i w obronie sprawował *DiarDop* 107.

»postanowienie i obrona« (1): KAZimierz [...] gdy o dobrym poŃtánowieniu rzeczypóŃpolitey y obronie páńŃtwa Ńwego myŃliŃ [...] wypráwił do Rzymu do PapieŃzá Lucyufzá trzećiego/ poŃŃy Ńwoie: proŃzác go pilnie/ áby mu ktorego męczęńniká koŃci Ńwięte do PolŃki poŃŃal *SkarŃyw* 403.

»potęŃnoŃć i obrona« (1): á w oboich ták w SłęŃakach/ iáko w MázowŃŃánach bárdzo Ńlábą potęŃnoŃć/ y obronę przeciŃw nieprzyiácioŃom być powiádał *StryjKron* 427.

»(i) obrona i poŃzytek« (3): by to rozdano ludziom RycerŃkim/ [...] tedyby tho Ńnádnie á rychŃo ofieŃć mogŃo/ y byŃáby y obroná y poŃzytek RzeczypóŃpolitey. *RejZwierc* 186. Cf »dla obrony i poŃzytku«.

»przezpieczeńŃstwo i obrona« (1): chcác Ziemie przerzeczoné LitewŃkié [...] w przezŃpieczeńŃŃtwie y w pewnéy obronie poŃtáwić [*in certitudine, securitate et tutela melioribus reponere JanStat* 744] [*powtóre je wcielamy*] *SarnStat* 987.

»obrona a stráž« (1): Platho [...] niebárzo byŃł łáŃkaw/ ná biaŃegŃowy/ á wdy im Ńámem zleca obronę/ á ŃtraŃz miáŃtá/ á męŃŃczyznam ine wŃŃytki Ńpráwy woienne. *GórnDworz* X4v.

»twardoŃć i obrona« (1): czifŃ Thurczy nye prze kupiecztwo yako Ńzyą okazvyą thu po zyemyey yefzdza. Alie dla wipatrziwanya Sprawy thwardoŃczy y obrony myáŃt y przeyáŃzdow. *LibMal* 1548/142.

»zacnoŃć i obrona« (1): w zbroynym Rycérztwie zacnoŃć/ y obroná wŃŃyŃtkiégo KróŃleŃtwa náŃleŃy [*honor Regis, et defensio totius regni dependet JanStat* 697] *SarnStat* 126.

Wyrażenia przyimkowe: »dla obrony« = *pro defensione JanStat, JanPrzyw; in munitionem PolAnt; propter defensionem, pro tuitione JanStat (31):* A dla lepszey obrony [ut melius ab hostibus tuerentur] fiedm zamkow [...] zbudowali każdemu Hethmanowi ieden. *MiechGlab 59; Diar 33; BibRadz 1.Mach 10/11; BielKron 207, 442v; BudBib Cant 4/4; Calep 180a; SarnStat 1039; VotSzl Dv;* Nikt w takim doftátku zamkow y murow nie opátruie. [...] Nie máfz czym przykryć y tego co oycowie dla obrony pobudowáli. *SkarKazSej 705a.*

~ dla obrony czego [= co jest bronione] (15): *SkarJedn 206; KmitaPsal A2;* áby ízláchtá náfzá Rycerfkiémi rzeczámí íe báwiáca/ dla obrony Królestwá tym czuynieyfza bylá/ íkazálfímy [...] *SarnStat 706, 9, 83, 126, 178, 360 (12).* Cf »dla obrony granic«.

dla obrony przeciw komu, przeciw czemu (3): Cefarz íłożył Syem w Spyrze dla obrony przeciw Turkom *BielKron 205v, 204v, 207.*

dla obrony czyjej [= kto jest broniony] [w tym: pron poss (2), ai poss (2)] (4): áby dla obrony Kościelnéy y dóbr íego/ do przednieyfzych kościołów/ [...] nie były przíymowáné [na urzędy osoby nieszlacheckiego stanu] *SarnStat 178 [idem 922], 9, 889, 922.*

Wyrażenia: »dla obrony granic, granicznej« (1:1): *BielKron 222v;* [ma być czynione, aby] y tá czwarta część/ którą ná żołníerze dla obróny gránicznéy dáwác mamy/ tákże pomnożona bylá. *SarnStat 101.*

»dla pospolitej obrony« (2): *BierRozm 21;* dwie części [dochodów z odpustów] máią zoíthác ná mieyfcu dla póspolitey obrony/ á trzecia na Pápieża *BielKron 408.*

Szeregi: »dla dobrego i obrony« (1): ízfáfunek Czwartéy części któráfmy z dochodów ítołu náfzého dla dobrého y obrony Rzeczypóspolitéy dobrowolnie póftąpili/ miał bydź opátrzon *SarnStat 360.*

»dla obrony i pożytku« (2): íeíli który zamek dla obrony y pożytku [pro defensione et utilitate JanPrzyw 5] tego Królestwá/ zá rádą y zwoleniem Pánów zechcemy budowác; tedy ná budowánié oného cíż przełożeni w Królestwie będą powinni pomagác. *SarnStat 126 [idem] 883.*

»dla obrony i rządzenia« (1): Szláchetné męże dla obrony y rządzenia ich [= Ziem Pruskich] [pro illius tuitione et gubernatione JanStat 903]/ [...] w ítárzfzych mieścíech przerzeczonéy ziemi będzíemy náfznáczac *SarnStat 1119.*

»(i) dla obrony i zachowania« = *pro tuitione ac conservatione JanStat (3):* íłufznie íobie dla obrony y záchowánia wíary Kátolickiey innego Cefarzá obráli *SkarJedn 206; SarnStat 83, 910.* ~

»do obrony« (2):

~ do obrony czego [= co jest bronione] (1): gdybychmy íe [szlachte] koleíą ná pogránicze Podolfkie co rok pófyłáli/ [...] tedyby tym ípofobem nie máła pomoc do obrony kráíow Rufkích być moglá *VotSzl Cv.*

do obrony przeciwko komu (1): Do obrony przeciwko gwałtownemu káfdemu nieprzyácielowi [...] trzech rzeczy/ íáko ía rozumíem potrzebá *VotSzl B4v.* ~

»ku obronie« = *ad defensionem, ad tuendum JanStat (26):* *Diar 68, 77 [2 r.]; RejZwierz 105v; BielKron 219v, 297;* Praesidium, Óládzenie miáíttá/ zamku/ álbo mieyfca yákíego żołníerzím ku obronie. *Mącz 380b, 380c; RejAp 80; RejZwierz 187, 247v [2 r.]; BielSpr b2v, 71v, 75; StryjKron 115.*

~ *ku obronie czego* [= *co jest bronione*] (4): które [osoby prostego stanu] ku obronie potrzebny Kościołów w Królestwie naszym/ [...] mało/ albo nic mogą być pomocni Kościołom *SarnStat* 922 [*idem* 178], 134, 178, 965.

ku obronie przeciwko komu, przeciwko czemu (1): Takim sposobem ku obronie państwa przeciwko fałszemu państwu Turczkiemu nieprzyjacielowi i przeciwko nawałnym moczy jego nalożym. *ConPiotr* 30.

ku obronie czyjej (1): zamki/ miały pomurowali/ i ochędożyli ku obojętnemu mieszkaniu i obronie Cesarzkiej/ książąt/ i wszystkiej flachty Niemieckiej rzeźce *BielKron* 231v.

Wyrażenie: »ku obronie pospolitej« [*szyk 1:1*] (2): *ConPiotr* 30; [*książęta niemieccy*] poślą pobor/ także [na potrzebę] Królowi Ferdynandowi ku państwu obronie *BielKron* 233.

Szeregi: »ku obronie a ćwiczeniu« (1): [*gdyby miejsca puste zasiedlić*] ludzicy ku obronie a ćwiczeniu wiele przybyć mogło. *RejZwierc* 186.

»ku obronie i ku oparciu« (1): Ieślyby [...] mocno nieprzyjaciel na Corone ciągnął, [...] Thedy ta constitucja ku obronie i ku oparciu na ten rok mieczem. *ConPiotr* 35.

»ku obronie i pilności granicznej« (1): Tenże dwa wrzedy przeciwko prawu trzymał sktorich jeden należy ku obronie i pilności granicznej *PapRUp* 13v.

»ku obronie i zadziwieniu« (1): winien będzie wojsko morzkie [...] ku obronie portów morzkich/ i zadziwieniu *Dominium maris* [*ad tuendos portus et dominium maris JanStat* 109] [...] swym kosztem chować. *SarnStat* 134. ~

»pod obroną« (1): Patrzącże jaką obroną znaleźli/ z jakiejśi czwartej części/ i na to już wszystkie łwe nadszyje spuścizną/powiadają iż to już będą złote wieki pod tą obroną. *RejZwierc* 194v.

»w obronie« (5):

~ *w obronie czego* [= *co jest bronione*] (4): NOlił zdawną ten to dom wże na sobie sławy/ [...] Wiele prac podejmując tych to Państw w obronie *WierKról* Av; *PapRUp* D3; *SarnStat* 437, 1020.

w obronie przeciwko komu (1): aby państwo nasze Xięstwo Wielkie Litewskie było zjednoczone z Koroną Polską tak w obronie przeciwko spólnemu nieprzyjacielowi, iako też w innych sprawach *ComCrac* 11. ~

β. Prawna: Zapewnienie, gwarancja; przywileje, zapisy, wolności, nadania; munimentum *JanStat*, *JanPrzyw*; cautela, immunitas, vadium *JanStat* (47) : oktorebi kolwiek długi opisane i obrony wtakowych zapisach uczynione ani żadnej dilacyey ani odkładu niebędzie mógł miec żadnego *ComCrac* 22; *Mącz* 42a; *SarnStat* 685, 1249, 1250, 1256, 1257.

obrona czego [= *co jest bronione*] (1): których zapisów istotą i obroną [*Inscriptionum tuitionem ac defensionem JanStat* 440] będzie się godziło każdemu czynicz pod skodami ziemskimi albo pod zakładem *ComCrac* 22.

obrona czego [= *co bronii*] (10): przeto te wszystkie przywileje nasze [...] znowu całej czynimy/ odnawiamy/ i tą niniejszą obroną pisania tego potwierdzamy [*praesentis scripti patrocinio confirmamus JanPrzyw* 18] *SarnStat* 894, 61. Cf »obrona prawa«, »pod obroną [czego]«, za obroną czego.

obrona komu (1): Ale toby nápewnieyŹa chudym obroná byŹá/ gdyby vrząd Źam czyniŹ o ich krzywdę *GórnRozm D2v*.

obrona przeciw(ko) komu, przeciw(ko) czemu (4): *GroicPorz ee3v*; niemaŹ ty Źadnéy obróny przeciwko zwierzchności KŹiáŹęciá Źwégo/ á ia mam obronę przeciwko Królowi Źwemu/ PrzyŹięę iego wczynioná pod zwierzchnościá Stanu KápŹánŹkiégo *OrzQuin Q4, P*.

obrona czyja [= kto jest broniony] [*pron poss*] (7): prosiemy, aby juŹ tu teraz byŹ naznaczon czas pewny i miejsce sejmowi, na ktory aby byli powinni wszyscy stanáć z prawy, obronami swemi, a usprawiedliwiá się *RP Diar 29, 27 [2 r.], 72; ZawJeft 12; SarnStat 932, 1117*.

W poŹázeniach szeregowych (8): *GroicPorz r4v; BE* dŹie powinien Sędzia ná Źá dŹie ŹiedŹący od Źtron ŹtoŹących przed wczynieniem Źkazánia pytáć/ ieŹliby mieli iákié munimenta áŹbo dowody/ áŹbo obrony Práwné [*sua munimenta vel documenta, defensionisque Iuridicas JanStat 493*] ŹŹuŹné ku popiérániu Źwéy rzeczy *SarnStat 159 [idem (2)] 557, 824, 885, 1089, 1094, 1117*.

W charakterystycznych poŹázeniach: obrona dana, pozwolona, przerzeczona (5), *ŹŹuszna* (3), *uczyniona; obrona listow* (3), *pisania* (2), *pisma, przywileju, statutu, zapisow; obrona chudym; obrona przeciw kredytorom, przeciwko krolowi, przeciwko krzywdzie, przeciw sierotam, przeciwko zwierzchności; obroná potwierdzaá*.

Zwroty: »okazowaá prawne obrony« (1): [*Hetman próbuje pogodziá zwaŹnionych*] Okázuiáć Źwé prawné do tego obrony/ Zá którémi chciá/ áby obie Źtronie trwáły W Źwých gránicách *ZawJeft 12*.

»obrony prawne przekłádaá« (2): częŹtokróć gwałtownicy domów Źwoié obróny prawne przekłádáli [*suas defensiones iudiciarias deponerent JanStat 589*]/ y dla wielkości tákowégo przekłádánia niekiedy winni bywáli wolni czynieni od ŹáŹób ŹkárŹących Źie *SarnStat 505 [idem] 932*.

WyraŹenie: »obrona prawna, prawa, od prawa, wedle prawa« = defensio iudiciaria a. iuridica, iuris patrocinium JanStat [szyk 11:3] (10:2:1:1): Diar 72; GroicPorz m4, r4v; Źkázuiemy/ [...] áby od Práwá káŹdému obroná byŹá powinna. SarnStat 157, 159, 557, 824, 1164; PowodPr 53, 69. Cf Zwroty, »przez obrony prawa«.

Szeregi: »obrony, (albo) dowody« (2): Sędzia niŹ Źkázń wczyni ma Źtron pytáć máiáli ieŹzcze iákie obrony áŹbo dowody pewne *UstPraw C2; SarnStat 1261. [Ponadto w poŹázeniach szeregowych 3 r.]*

»istota i obrona« (1): *ComCrac 22 cf obrona czego [= co jest bronione]*.

»listy i obrony« (1): na ten teŹ sejm teraŹniejszy nie sá obwieszczeni, aby z listy i obronami swemi tu byá mieli. *Diar 27. [Ponadto w poŹázeniach szeregowych 2 r.]*

»prawo, (i, albo) obrona (prawna)« [*szyk 2:1*] (3): *Diar 27, 29; A* bę dŹieli pozwány w kázował práwo iákié áŹbo obrony práwné/ zá którémi to wczyniŹ/ tedy Źá dŹ [...] to ŹkaŹe co bę dŹie wedle práwá. *SarnStat 1164. [Ponadto w poŹázeniach szeregowych 2 r.]*

WyraŹenia przyimkowe: »dla obrony« (1):

~ *Szereg: »dla przestrogi albo obrony«* (1): nienieyŹé wŹtáwy z nápiŹániém Źwiátków [!] dáŹiŹmy im/ dla przestrogi/ áŹbo obróny [*pro cautela dedimus JanStat 1123*] *SarnStat 258. ~*

»pod obroná [czego = co broní]« = *sub immunitate, patrocinio JanStat (3): [przywileje Wielkiego KŹięcia Zygmunta]* pod obroná ninieyŹégo piŹánia potwiérdzamy/ Źkázuiáć áby moc miáły mocy wiecznéy. *SarnStat 995*.

~ Szereg: »pod obroną i wolnością« (2): Wszakże mogą pánowie mieyc/ [...] dáć listy świádeczné ku pielgrzymówániu/ pod których listów obroną y wolnością [*sub quarum immunitate JanStat 1096*] téż niémáiąc znáków/ niech będą dopuśczeni wzdzie prosić iálmuzny. *SarnStat 518 [idem] 927*. ~

»przez obrony« (1):

~ Wyrażenie: »przez obrony prawa« (1): będą powinni [*ludzie związani umową*] między sobą czynić y postępować przez wszelkiego postępuku y obrony prawá/ y szukania w tym wrzędów Ziemiákich *SarnStat 1217*. ~

»za obroną« = *pod gwarancją; patrocinio JanStat (4)*: i teraz go [*pokoju od stanu duchownego*] nie będziem moc mieć, jeno za obroną, którą byście WM z Krolem JM za prośbami a zezwoleniem naszym uchwalić tu raczyli. *Diar 41*.

~ za obroną czego [= *co bronil*] (3): zá obroną listów dánych [*przywileje i nadania*] są vmocnione [*et literarum patrocinio munita JanStat 756*]/ y zá temi listy iestelmy ná wysłzy ftan podniesieni *SarnStat 998, 703, 890*.

Szereg: »za mocą i obroną« (1): wżytkie práwá y przywileie/ które zdawná przy Koronáciiey náłzcy y innych czálów powolilimy zá mocą y obroną ninieyszého przywileiu [*patrocinio praesentis privilegii nostri JanPrzyw 13*] vmocniamy *SarnStat 890*. ~

γ. *Medyczna (1)* : VChronieniu powietrza morowého/ wielką pomoc czyni mierné chowánié/ á wwszakże [!] y temu dla pewnieyszey obrony opifuią lékárze takowé przełtrzeżenie [...] *SienLek 124v*.

b. *Czynne przeciwstawianie się zaistniałemu zagrożeniu (409)* : [*Nieszczęście mówił*] tzołmy kolwiek vczinili: vcinilimy [!] broniaz sie gwałtowi/ ktorey obrony dopuścza wszelkie prawo. *ForCnR Ev; RejWiz 69*; skoro po pogorzeli/ wilcy przyšli káfali ludzie niedbáiąc obrony *BielKron 417v, 401; RejPos 109v; BielSat Gv, L3 [2 r.]; BudBibKaw A2v*; Obroná nie tylko lámemu człowiekowi/ ále y wżytkiemu ftworzeniu ziemskiemu iest wrodzona. *CzechRozm **3v, 232, 237, 237v, 242; KochPs 112*; Pan moy Iezus Chryftus żywy/ ná moię pomoc nieomieszka: á tam gdzie mi náciężey będzie/ přetką mi obronę posle. *SkarŻyw 69; BielSjem 25 [2 r.]; ZawJest 28; Calep 1092a; GórnTroas 38; LatHar 580; WujNT 148; SarnStat 122, 1308; PowodPr 80; CzahTr H2v; SkarKaz 667a, 670b; SzarzRyt A4v*.

obrona czego [= co jest bronione] (44): *LubPs Z3; GroicPorz a2*; I obiecuię téż wiernie/ pracować około obrony wiary krześcijáńskiey *KrowObr 41; OrzRozm C; StryjWjaz C3*; Károlus wielki ná obronę kościoła Rzymkiego przyzwany. *SkarJedn d6v, 152, 344, 361; SkarŻyw A4v, 162 [2 r.], 318, 341, 372 (10); PaprUp B2v; LatHar 201; WujNT 498; SarnStat 922; PowodPr 44; SkarKaz 350b; SkarKazSej 658a, 667a [2 r.]*. Cf *dla obrony czego, ku obronie czego, w obronie czego*.

obrona czego [= co bronil] (1): z ktorými oto [*katolikami*] obronę lámego słowá Bożego/ rzelzotem ízátáńskim/ bez Bożey boiáźni názywa. *CzechEp 132*.

obrona od kogo, od czego [= przed kim, przed czym] (7): zaczym byśmy się wszyscy od Pana Boga bezpieczniej spodziewać śmieli od każdego téż najsrozszezo nieprzyjaciela obrony. *Diar 37; BielKom Gv; LubPs Z3 marg*; A tu nie mowi Apóstól S. o głowie tyło niewidomey: [...] ále téż y o widomey/ przez ktorą nam do vchá Boška náuká y obroná od kácerftwá idzie. *SkarJedn 156, 199; GrabowSet P4; LatHar 115*.

obrona na kogo, na co (8): Tám [w *Psalmach Dawidowych*] naydziefz wízytki obrony ná czárthá [przećiwniká fwego/ y ná kázde niebepieczęńtuo fwoie. *RejPos* 116v, A5v, 82v *marg*, 107 *marg* [2 r.]; *RejZwierc* 79; *GórnTroas* 30; Polepńzenie Krześciáńskie pierwízá ná nieprzyacielá obroná. *PowodPr* 80 *marg*.

obrona czemu (2): [na wáźniejsze urzedy kościelne] mieli bydź przyjmowáni Pánowie Vrodzeni y fzláchetni: z którychby prędká y łácwa obroná Kościołóm [prompta et facilis Ecclesiarum defensio *JanStat* 194] mogłá bydź. *SarnStat* 178 [idem] 922.

obrona przeciw(ko) komu, przeciw(ko) czemu (9): dla tego [Jezus] ízedł ná puźczá/ áby fie dał czártowi pokuśić/ á nas áby náuczył obrony przećiw pokuśam iego. *RejPos* 70v, A5v, 72 *marg*; *CzechRozm* 231v; *SkarJedn* 344 [2 r.]; *LatHar* 581; *WujNT* 498; dofzło mię/ iż niektorzy świetcy/ duchowieńtuo do fpolney obrony przećiwko temu nieprzyacielowi [wojskom tureckim] wyćięgáć myślá. *PowodPr* 59.

obrona czyja [= kto jest broniony] [w tym: pron poss (16), G sb (5), ai (3)] (24): *RejPs* 115v; gdy zábije kogo w obronie fwego zdrowia/ álbo s przygody [...] táki íeśli świádki ma fwey obrony á przygody/ łamotrzcę przyfyęgá fye wyzwoli *GroicPorz* 112v; *BibRadz Ps* 7/11; *RejPos* A5v; *CzechRozm* 232v; *SkarŻyw* A2v, 69, 194, 341; *GrochKal* 26; *LatHar* 626; P. Bog ćiebie obrał ná krolestwo y obronę ludu fwego. *SkarKaz* 313b. Cf dla obrony czyjej, ku obronie czyjej, na obronę czyją, w obronie czyjej.

obrona czyja [= kto broni] [w tym: pron poss (4), ai poss (3)] (7): *RejPs* 131, 133; Chwałmy krzyfz Kryfťufow/ ábyfmy od nieprzyacielá byli wybáwieni/ Krzyżowá obroná *KrowObr* 174; *PudlFr* 51; *LatHar* 37, 720 *marg*. Cf »za obroná [czyją]«.

obrona jaka [= czego] (2): gdy Longobárdowie zwielkimi woýfki Papiežá y Rzym oblegli/ niewiedząc Grzegorz trzeći do kogo fię miał po obronę kościelná wćiec [...]: tedy fię do Károlá Krolá Fráncufkiego [...] po obronę wćiekl *SkarJedn* 199; *SarnStat* 178.

W połączeniu szeregowym (1): nigdyby fie [apostołowie] z wbićia nie wefelili. ále rádfzey o pomście/ odpowiędzi/ ábo ácz nic o obronie myflili *CzechRozm* 236.

W przeciwstawieniu: »obrona ... strach« (1): Tám síłę małz wíziáć/ Pomázáńcze Pańfki/ Ná obronę fwych y ná ftrách Pogáńfki. *GrochKal* 26.

W charakterystycznych połączeniach: obrona lepsza, łácwa (2), pilna, prędká (5), rycerska, snadna, spolna, sprawiedliwa, żadna; obrona cesarska, kościelna (2), krzyżowa; obrona czystości (4), dusz, dziewictwa (2), kościoła (6), krolestwa, ludu (2), okrętu (2), panieństwa, poczciwości, słowa, wiary (7), wolności, zdrowia, żywota; obrona od kacerstwa (2), od nieprzyjaciela, od okrutnikow, od pokus, od rany, od śmierci, od zginienia; obrona kościołóm (2); obrona przećiw czartowi, przećiw fałszu, przećiw kacerstwam, przećiw nieprzyjacielowi, przećiw pokusom (2), przećiw wilkowi; obrony nadziewać się, nauczyć, nie mieć, potrzebować; obronę dopuszczáć, obmyślic, przypisywać; przyść na obronę; myślic o obronie (3), starać się o obronie; zawołać o obronę; nadzieja obrony (2), zaniedbanie obrony; gotowość do obrony; obrona z nieba.

W charakterystycznych połączeniach przyimkowych: do obrony (9), miasto obrony, na obronę (17), o obronę (5), o obronie (8), około obrony, po obronę, z obroną (2), za obronę.

Zwroty: »odwrocić obronę« (1): przebrani mogli odwroćili obronę fwoię á niechcą ftale ftác/ iako byli zwykli przy pánu fwoym. *RejPs* 133.

»do obrony rzucić się« (1): Okręt gdy tonie/ do obrony wżyfy/ zápomniawży fwoich tłomokow/ rzucić fię máią. *SkarKazSej* 667a marg.

»(u)czynić obronę« [szyk zmienny] (3): vmieią rozeznác głos naiemniczy/ ktory żadney obrony nie vmie vczynić przeciwko wilkowi onemu frogiemu/ gdy przydzie drapác owieczki iego *RejPos* A5v; *BielSat* N3v; *StryjWjaz* C3.

Wyrażenia: »obrona cielesna« [szyk 2:2] (4): w náuce Pánfkiey co inżzego nayduię/ kordom tym/ obronie cíelefney/ á z pomftą złączoney/ bárzo przeciwnego *CzechRozm* 234v, 245v. Cf »dla cielesnej obrony«, »ku cielesnej obronie«.

»obrona w potrzebie swej, w przypadku, w złych przygodach« [szyk 2:1] (1:1:1): *CzechRozm* 232v; ábyś nábył pewney počiechy we wżyftkich pokulách/ y obronj we wżyftkich złych przygodách *KarnNap* D3; *KochMRot* A4v.

»prožen obrony« = *bezbronny, niezdolny do bronienia się* (1): Niechay pohániec będzie pohánbiony/ Prožen obrony. *KmitaPsal* A2v.

Szeregi: »obrona i bicie« (2): [Chrystus apostołom] obrony y bicia fwych przeciwnikow nie odeymował/ áni zákázował. *CzechRozm* 234. Cf »ku obronie i biciu«.

»obrony i możności« (1): O dziwnych obronách y możnościach bofkich *RejPs* 131.

»nadzieja i obrona« (1): Coż tych Kryftułow macie? w kto[r]y ch nádzieię y obronę pokládacie? *KrowObr* 106.

»opatrzenie a obrona« (1): jakowe obciążenia stany pospolite cirpią od zwierzchności tej Panow Duchownych [...] od ktorej opatrzenia a obrony RP potrzebuje. *Diar* 29.

»pomoc i obrona« (1): muśiż wáżzá kró: M. przyznác wielkié dobrodzieyftwo pánfkie/ że ná pomoc wáżzéy kró: M. y ná obronę/ máło nie świát wżyftek pobudzić raczył. *OrzJan* 109.

»obrona i (abo) pomsta; pomsta z obroną« [szyk 3:2] (4;1): zeznác muśiał: że fię nigdy z kordy błogofławieńftwá ony [Chrystusowe] niezgodzą: áni z obroną ábo pomftą/ ktorą by fię ieden drugiemu/ wedle ciálá/ y biegu świátá te^{go}/ záftáwiał miał. *CzechRozm* 234v, 233v, 236 [2 r.]. Cf »ku obronie i pomście«. [*Ponadto w połączeniu szeregowym 1 r.*]

»obrona, ratunek« (1): Niech to [przyjście Chrystusa w Eucharystii] będzie wżem żywym/ y zmarłym k ochłodzie/ Obroną od zginienia/ rátunkiem w przygodzie. *GrabowSet* P4.

»straża i obrona« (1): Ten zamek ftrażey y obrony wiary Kátolickiey/ zátrzymay przy rámieniu mocnym twoim aż do końca. *SkarJedn* 152.

»strzelba abo obrona« (1): Ezdrás odftráfzył ich ftrzelbą/ áby [!] rycerfką z miáltá obroną *PowodPr* 52.

»zachowanie abo obrona« (1): Ten ieft chleb z niebá sfępuiący: kto onego počywać będzie/ nie vmrze: ktorą śmierć o záchowaniu ábo obronie duż nálzych wyłożył święty Chryzoftom *LatHar* 201.

»zbawienie i obrona« (2): Ewánieliey tzytanie v papieżnikow ieft zbawienie y obroná. *KrowObr* 247v, 161v.

»obrona i zwycięstwo« (1): inŕze Báránki chwałą/ kthorym obronę y zwycięŕstwo przypifuią y przywłafztzią *KrowObr* 69.

Wyrażenia przyimkowe: »bez (a. przez) obrony« = *bez szans, bez możliwości przeciwdziałania* (10): *RejWiz* 90; *StryjKron* 632, *BielSjem* 20v; *ZLé* z tobą żárty/ Kupido ŕzalony/ *V*godziłeś mię w ferce bez obrony. *PudłFr* 62; *ArtKanc* S8.

~ Wyrażenia: »bez kaźdey, wszytkiej (a. wszej) obrony« (1:2): Ofwieće teź me myfli ták bárzo wzruŕzone/ Ktore fie ták fráuią bez kaźdey obrony. *RejWiz* 34v, 101v; *LeszczRzecz* A2.

»prawie bez obrony« (1): rozum [*ludzki*] ieŕt ták wćiŕniony/ Ze ták leży porázon prawie bez obrony. *RejWiz* 137v.

Szeregi: »bez obrony i pociechy« (1): niech mię ŕtráchu pełna łódź/ [...] z oyczyŕtych źiemie tey kráioŕ nie porywa bez oney obrony y poćiechy *LatHar* 641.

»bez sprawiedliwoŕci i obrony« (1): Zeŕ theź wálzá Krolewŕka zacnoŕć nas [...] bez wŕzey ŕprawiedliwoŕci y obrony ták długi czás poŕtánowane/ [...] w cále záŕtác raczył *LeszczRzecz* A2. ~

»dla obrony« (10): Ráymund [...] był przeciŕwien Gwidonowi/ á dla lepŕzey obrony wciekł fie do Zołdaná. *BielKron* 179v.

~ dla obrony czego [= *co jest bronione*] (5): *GlabGad* C2v; *KrowObr* 36; *LatHar* [++2]v; dla wyznánia y obrony ktoregoźkolwiek ártykułu Kátholickiey wiáry/ ráczey vmrzeć mamy/ á niźli fie go záprzeć. *WujNT* 155, 655.

dla obrony w czym (1): oni wybáwićiele ludu Izráelŕkiego/ dla obrony w rzeczách ćieleŕnych zbáwićielmi názywáni bywáli *CzechRozm* 123.

dla obrony czyjej [= *kto jest broniony*] [*pron poss*] (2): zá zbroię wźiął ćiáło z pánnny/ dla náŕzey pewney obronj *ArtKanc* A19v; *VotSzl* A4v.

Wyrażenie: »dla cielesnej obrony« (1): [*miał Chrystus pozwalać apostołom z kordy chodzić*] á to dla iákiey ćieleŕney/ ŕwiátu przyzwoitey obrony/ y zemŕzczenia fie krzywd ŕwyc *CzechRozm* 234v.

Szeregi: »dla walczenia i obrony« (1): Czemu przyrodzenie zwierzętom dało zębi (-). Niektorim dla walczenia y obrony żiwota *GlabGad* C2v.

»dla obrony i zemŕzczenia się« (1): *CzechRozm* 234v *cf* »dla cielesnej obrony«.

»k(u) obronie« = *in defensionem Vulg* (27): a ny othbył drzwy oth wiáthŕŕwego domv a ny go plothem opliothl a kvsch hy rvsnycz kv hobronye nyezasadzil *ZapWar* 1532 nr 2470; *GlabGad* D3, F3v; Wielkiey chwały náŕwŕfem ieŕt godzien/ ten wielmoźny pan moy ktory ku kaźdey obronie ŕprawuie ręce moie *RejPs* 212, 99; *CzechRozm* 237; *GórnRozm* N, Nv.

~ ku obronie kogo [= *przed kim*] (1): abychmy mogli byc otrzezwieni za wŕpomozeniem twoiem ku kazdey obronie ŕprzeciwnika náŕŕwego aby niemial kochania zadnego zwycięŕstwa ŕwego nad nami. *RejPs* 70.

ku obronie czego [= *co jest bronione*] (6): *OrzQuin* O, X2v, Aa3; Szat teź męŕskich niewieŕcie [...] ku obronie zdrowia/ wźywać fie godzi *SkarŻyw* 16, 31; Inni záŕ [*Chrystusa opowiedają*] z miłóŕci: wiedząc iżem ieŕt poŕtánowion ku obronie Ewángeliey [*in defensionem evangelii positus sum*]. *WujNT Philipp* 1/16.

ku obronie czego dla czego [= *przeciw czemu*] (1): then trunek ięft barzo pozyteczny ku pońileniu fercza/ y ku obronie iego dla iadu *FalZioł* V 70v.

ku obronie czyjej [= *kto jest broniony*] [*w tym: pron poss (4), ai (3)*] (7): *TarDuch* A3v; [*natura*] łamemu człowieku dała ramiona y barki w ktorich zależy moc ku iego obronie. *GlabGad* D3; *OrzRozm* I2; *RejAp* 78; *CzechRozm* 246, 249v; *PowodPr* 44.

W przeciwstawieniu: »ku obronie ... ku karaniu« (2): *CzechRozm* 246; zwierzchność świecka/ nie dármo od Bogá miecz nośi/ ále ku karaniu złych/ á obronie dobrych. *PowodPr* 44.

Zwrot: »przystąpić [*komu*] ku obronie« = *wspomagać, ratować [kogo]* (1): Ani ońtré náńzé miecze/ Choć iými męźny lud śieczy: Mogą łzkodźić/ kiedy łtronie/ Przyłtapi Pan ku obronie. *ZawJeft* 15.

Wyrażenie: »ku cielesnej obronie« (1): żebyłmy dla bráćiey łwey zdrowia nie litowáli/ tedy łie to nic ku tey łielełney obronie y pomście o ktorey mowimy nie łćiąga *CzechRozm* 245v.

Szeregi: »ku obronie i biciu« (1): Też to przigotowanie á cwiczenie wpotkaniu skonnymi gdy łię obrazliwymi drzewy łćieraia y łmielłze ryczerze czyni/ y ku obronie y biciu biegleyłze *KwiatKsiąż* O2.

»ku pociesze i obronie« (1): Na łwiećie tedy/ nie w Zborze/ vrzędu potrzebá: włzákże ták/ [...] áby dobrym był ku poćielłze y obronie *CzechRozm* 248v.

»ku obronie i pomście« (1): *CzechRozm* 245v cf »ku cielesnej obronie«. ~

»na obronę« = *broniąc* (3):

~ *na obronę czego* [= *co jest bronione*] (2): wćiekay ná obronę czyłłtości twey. *SkarŻyw* 444, 278.

na obronę czyją [= *kto jest broniony*] (1): Męłtwo Abráhamowe/ iáko poráził wielkie woýłko ná obronę łynowcá łwego. *SkarŻyw* 284 marg. ~

»w obronie« = *broniąc (się)* (12): *GlabGad* F3v; *GroicPorz* 113v; A o męźobóýłtwie które łie komu przyda w obronie [*se defendendo JanStat* 609]/ [...] tákowy połtępek bęđziemy chowác [...] *SarnStat* 606.

~ *w obronie czego* [= *co jest bronione*] (5): *GroicPorz* 112; *GórnRozm* E4; Státut o męźobóýłtwiełch w obronie zdrowia wczynionych/ [...] w mocy zołtáwuiemy. *SarnStat* 613, 610, 934 marg.

w obronie czyjej [= *kto jest broniony*] [*w tym: pron poss (1), G sb (1)*] (2): Cudo w obronie pánienek. *SkarŻyw* 193 marg; *SarnStat* 933 marg.

Zwrot: »zabić [*kogo*] w obronie; zabicie w obronie« [*szuk zmienny*] (3;1): *GroicPorz* 112; A ty łam/ bes práwá/ zábić byś chćiał w obronie tego/ ktoby przeciw tobie powłtał? *CzechRozm* 233, 232v; *GórnRozm* E4. ~

»za obroną [*czyją* [= *kto brani*]]« = *dzięki obronie* (1): tylko co Polacy łwoich gołpod obronili/ y co domow nie zgorzáłlo/ tho zá obroną náłżych łie łtáło. *BielKron* 413v.

Przen: O osobach: *Obrońca; auxilium, defensor PolAnt; refugium Calep* (48) : *BierEz* F2; *Refugium* – Ten do ktorego łie iáko do obroni wcziekámi. *Calep* 905a; *KołakCath* C4.

obrona czego [= *co jest bronione*] (3): izali ięft álbo być może inłza obroná zbáwienia náłżego/ okrom Pána Iezu Kryłtá wkrzyżowánego *KrowObr* 72v; *KochZg* A2; *KmitaPsal* A2v.

obrona od kogo (1): Kriłtus Pan miał łwe poddáne/ [...] bęđąc mocną tarczą á obroną od nieprzyaciół. *LubPs* T5 marg.

obrona komu (4): *LubPs B4v marg*; Pan Bog ieft obroną/ wżyftkim wnim nádzieię pokładaiącym. *KrowObr 89v*; *SkarŻyw 299*; *SzarzRyt B2*.

obrona czyja [= *kto jest broniony*] [*w tym: pron poss (23), G sb (5), ai poss (1)*] (29): *BierRaj 20*; *RejPs 23v*; *LubPs ee5v marg, ff3 marg*; Iam ieft Pan Bog obroną twoiá. *KrowObr 89v, 89v, 109v, 163 v* [2 r.]; *BibRadz Ps 17/3, 58/10, 17, 18, 113/31*; *BudBib Iudith 9/13* [16]; *KochPs 23, 60, 184*; rzeczce: obrono rodzaiu ludzkiego/ Páni moiá Bogárodzico [...] *SkarŻyw 172, 115, 172* [2 r.]; *ArtKanc L10v, Q9v, T4v*; Troia wywróconá/ Gdy mężny Hektor zábit/ Troiáńfka obroną. *GórnTroas 32*; *GrabowSet Hv*; *LatHar 340*. Cf *obrona czyja u kogo*.

obrona czyja [= *kto jest broniony*] *u kogo* (1): tyś [*błogóławiona Panno*] íamá ieft obroną náłzá v Syná twego. *SkarŻyw 173*.

W połączeniach szeregowych (13): *BierRaj 20*; [*tę błogóławioną Pannę nazywają matką miłosierdzia*] áby [...] mátką/ nádzieiá/ y obroną bylá *KrowObr 155v, 98, 109v*; *BibRadz Ps 17/3*; IA Zgodá/ [...] Stróż Rzeczypołpolitych/ zdrowié y obróná: Miaft wżyftkich *KochZg A2*; *BudBib Iudith 9/13* [16], *Eccli 34/18* [19]; móy pánie. Tyś moc ieft/ y sílá moiá: tyś ieft záłóná/ Tyś zamek/ y twiérzda/ tyś ieft moiá obróná [*Dominus firmamentum meum et refugium meum et liberator meus Vulg Ps 17/3*]. *KochPs 23*; *ArtKanc L10v*; *GrabowSet H, Hv*; *LatHar 633*.

Przysłowie: bibl. Przyiaćiel wierny ieft wielka obróná: á kto go naydzie/ naydzie íkarb [*Amicus fidelis protectio fortis; qui autem invenit illum invenit thesaurum*]. *Leop Eccli 6/14*.

Zwrot: »być obroną« = *auxilium a. defensorem esse PolAnt (12)*; *LubPs T5 marg, ee5v marg, ff3 marg*; *KrowObr 109v, 161v* [2 r.]; *BibRadz Ps 113/11*; *BudBib Iudith 9/13* [16]; Acżkolwiekem íię y Mátki Chryftułowey záprał/ wżákże íż ona ieft obroną wżyftkich grzełznych: będę íey próíł *SkarŻyw 172, 172, 173*; *ArtKanc L10v*.

Wyrażenia: »obrona pewna« (1): Miafto Ierozolímíkie íwiádectwo dáć może/ Ześ ty obróná pewna/ wieczny Boże. *KochPs 71*.

»prawdziwa obrona« (1): Spráwyedliwym íam Pan ieft prawdziwa obrona. *LubPs B4v marg*.

»w przeciwności obrona« (1): Bądź nam/ Pánie/ w wypráwie pomocá/ w drodze póćiechá/ w vpaleniu ochłóda/ we dżdzu y żimnie przykryćiem/ w vtrudzeniu rátkiem/ w przeciwności obróná *LatHar 633*.

Szeregi: »nadzieja, (i) obrona« (2): IAko zakon twóy miłuię/ ták íye brzydę złemi: Tyś nádzieiá/ tyś ieft moiá obróná ná ziemi [*Adiutor et susceptor meus es tu Vulg Ps 118/114*], *KochPs 184*; *SkarŻyw 172*.

»pan a obrona« (1): Abowiem ítánałésmi zá niedobytá íkáłę pánie moy/ á obrono moiá *RejPs 23v*.

»pokoj i obrona« (2): Iáko ma wierny czynić dzięki Pánu/ [...] íż íam Pan Bog ieft pokoiem y obróná náłzá. *LubPs ee5v marg*; *SkarŻyw 115*.

»pomoc, obrona« (1): W nim ieft wżyftká nádzieiá náłzá położóná/ On náłzá pomoc/ on ieft obróná. *KochPs 46*.

»obrona a (i) tarcza« [*szyk 1:1*] (2): *LubPs T5 marg*; Ci ktorzy íie Páná boiá/ niechayżec vfiáią Pánu/ gdyż on ieft obróná y tarczá ich [*auxilium eorum, et clypeus eorum est*]. *BibRadz Ps 113/11*.

»obrona a (i) ucieczka« (2): *BibRadz Ps* 58/17; przeczytą matkę Bożą/ która nád wżytko ftworzenie wczczona/ y obroną á wćieczką ielt świátu wżytkiem/ gárdzić [...] śmiał. *SkarŻyw* 299.

»obrona i zdrowie« (1): Tyś obroną/ y zdrowie/ pánie/ dułze moiéy [*Adiutor meus et protector meus tu es Vulg Ps* 39/18] *KochPs* 60.

αα. *W antropomorfizowanym opisie gry w szachy* (5) : Widząc Krol czarny/ że zle ná wśze ftrony/ Vciekł fie y fam do lepśzey obrony. Wyflał Krolową w fmalcowáney zbroi *KochSz* B3v, C, Cv.

obrona od czego (1): Obrony żadney od metu nie widzi *KochSz* Cv.

obrona czemu (1): Obrony przedlię nie widzi metowi: Pyta/ kto rogow nákrzywił Rochowi? *KochSz* C2v.

W charakterystycznych połączeniach: obrona lepsza (2), *żadna; obrona metowi; obrona od metu; obrony nie widzieć* (2).

W charakterystycznych połączeniach przyimkowych: dla obrony, do obrony, ku obronie.

α. *Odpieranie napaści obcych wojsk, działania bojowe mające na celu powstrzymanie atakujących, utrzymanie zajmowanych pozycji bądź osłanianie działań własnych wojsk* (60) : Thurcy obaczywży iż obroną mdleie á słábieie/ tym mocniey dobywáli *BielKron* 251v, 49, 147, 251; *GórnDworz* Z5; Zelázo nam oycowie zoftáwili ná obronę/ nie Złoto ná kupná wolności. *BielSpr* 39; napollednieyśza bywa obroną w Obozie/ lepiey zówżdy wolnym być/ niż fie dáć obegnác w koło *BielSpr* 69v, 9; *MycPrz* I B4v, II B[3]v; *SzarczRyt* C2v.

obrona czego [= co jest bronione] (13): *ModrzBaz* 115v; [*zachodni chrześcijanie*] na on czás woýłká fwoie ná obronę Bożego grobu gotowáli *SkarJedn* 258; *StryjKron* 752. *Cf dla obrony czego, do obrony czego, ku obronie czego.*

obrona przeciw komu (3): yáko w fzkolách náuk rzeczy prawdziwych wczą/ thák tám [*w kozackich obozach*] obrony przeciw nyepriyacyelowi. *GliczKsiąż* K8; *StryjKron* 637. *Cf ku obronie przeciw komu.*

obrona czyja [= kto jest bronimy] [*w tym: pron poss* (2), *ai poss* (1)] (3): *BielSpr* 60; [*gdy Turka*] Księżą á Szoltyfami [...] woiovác zechce/ mizernałz y podobno oplákána będzie obroną náłzá. *PowodPr* 59, 63.

obrona czyja [= kto broní] (1): Sławni twoi dzyádowie w tey zacney Koronie/ Byli zówżze fprawcami byłá w ich obronie. *PaprpAn* A4.

W przeciwstawieniu: »straż ... obrona« (1): ten żołnierz ktoregołmy po ty czáfy ná Podolu chowywáli/ ná ftraż był wielki/ á ná obronę máły á ciężki *VotSzl* E3.

W charakterystycznych połączeniach: obrona dobra, łacniejsza, mizerna, mocna, napośledniejsza, oplákana, prożna; obrona bożego grobu, krolestwa (2), *miasta* (3), *murow, zamku* (2), *ziem; obrona przeciw nieprzyjacielowi* (2); *obrona mdleje, słábieje; pomagać obrony; sprawa obrony; bez żadnej obrony.*

Zwroty: »obronę czynić« (1): ktoremi [*drzewcami*] obronę czynili fplowfzy [!] ie miłternie po kráioch/ iákoby żaden nieprzyiaćiel niemogł ich przełomić. *BielSpr* 30.

»leżeć w obronie« = *pozostawać w gotowości bojowej* (1): nieprzyiaćiel mniemiał woýłko leżeć w obronie *BielSpr* 45v.

»nie mieć obrony« = *być nie do pokonania* (1): Czemu nie nązładować mężnéy Amázony/ Co biłá Gréki/ brón iéy/ nie miáłá obrony *GórnTroas* 47.

»nie moc dać obrony« (1): z Newlá wyrzucony/ Ieżierzyfzczu/ Zawłóciu niemogł dać obrony. *KochJez* B.

Szereg: »obrona abo wojowanie« (1): Niedziw tedy iż Pan Bog [...] tey nązley obrony ábo woiowánia nie dárzy. *PowodPr* 63.

Wyrażenia przyimkowe: »bez obrony« (1): Lodwig krol Fráncuski pobrał [*papieżowi*] páńftwá Rzymfkie y Rzym bez obrony żadney *BielKron* 189v.

»dla obrony« (4): puścili thedy obegnánicy pierwfze mury precz/ zá drugie zázli dla łácniefzey obrony *BielKron* 315v.

~ *dla obrony czego* [= *co jest bronione*] (3): *LibLeg* 10/148; musiáło do tego przychodźić/ że dla obrony miáłtá nązłego Kráková y zamku/ [...] dobrá poddáných nąznych nieruchomé/ musiály byđz od Hetmáná y żołniérzá nązłego palone *SarnStat* 1226; *CzahTr* H2. ~

»do obrony« (8): Nuz monstrowac li Miejskie ludzie adowiedziec się wieleby doobrony grzeczných było *ActReg* 28; dopiero Bogacze rzucáli przed nogi Cefárzowi fwemu wielkie doftátki/ tákże y biaległowy kleynoty fwoie do obrony. *PowodPr* 84, 24; *VotSzl* D2v.

~ *do obrony czego* [= *co jest bronione*] (3): Pan MarszałekKoronny doPanaPodlaskie⁸⁰ aby się albo sam albo KIM pewnych punctow doObrony miasta należących wywiedział. *ActReg* 26; *VotSzl* A2. Cf »do obrony ojczyzny«.

Zwrot: »do obrony się rzucić« (1): trzebá nam [...] mężnie nieprzyacielowi fię záłtáwić/ y ochotnie do obrony fię rzucić. *VotSzl* B2.

Wyrażenia: »gotowość do obrony« (1): máło iednák tákich baczę/ ktorzyby *ferio*, [...] o potężnieyfzey gotowości do obrony iey [*ojczyzny*]/ rádźili y ftáráli fię. *VotSzl* A2.

»do obrony ojczyzny« (1): chcemyli mieć ludzie pochopnieyfze do służby Rzeczypołp: y obrony ojczyzny/ w rzemięśle Rycerfkim *VotSzl* Cv.

Szereg: »do służby i obrony« (1): *VotSzl* Cv cf »do obrony ojczyzny«. ~

»k(u) obronie« = *ad tuitionem* *JanStat* (18): Nád to miáłtá zápomogł w śpirze y opátrzył ie woiennemi przypráwami ku obronie [*et constituit eas in vasis munitiois*] *BibRadz* 1.*Mach* 14/10; Miáłto známieniće opráwne ku obronie y ftrażá ofádzzone *BielKron* 456, 220v; *GórnDworz* Z5; *BielSpr* 75; *MycPrz* I B2, B4v; *SarnStat* 103.

~ *ku obronie czego* [= *co jest bronione*] (4): Iánczárowie przyechawfzy do Cefárzá żádáli go/ iż gdy on ielth człowiek chory/ ku obronie zyem nie gothowy/ profili áby páńftwo puścił fwemu fynowi Zelimowi. *BielKron* 258v; *SarnStat* 423 [2 r.]. Cf »ku obronie ojczyzny«.

ku obronie przeciw komu (1): Ukazuią nam wielką niegotowość ku obronie przeciw nieprzyjacielowi koronnemu *DiarDop* 106.

W przeciwstawieniu: »ku obronie ... ku skazie« (3): ABy woyná porządny obyczáiem odpráwowána byłá/ tedy ku obronie Królestwá á nie ku fkáźie ma byđz [*ad tuitionem ... regni, et non eiusdem destructionem cedat* *JanStat* 714]. *SarnStat* 423, 302, 423.

Wyrażenie: »ku obronie ojczyzny« (1): áby sie wiedzieć mogło/ iáko kto z Rycérzkiego łtanu [...] iełt gotów ku słuźbie Rzeczyośpolitéy/ á ku obronie oyczyzny fwoiéy. *SarnStat* 126.

»ku obronie wojennej« (1): Y przypráwował ręce moje ku káźdey obronie woienney/ ták yź żelázá łámáły rámioná moje. *RejPs* 25v.

Szeregi: »ku przerażeniu i ku obronie« (1): [*Hetman*] ma klin łzykowác ku przerażeniu woýłká nieprzyaciéłskiego y kleźcže ku obronie *BielSpr* 18v.

»ku słuźbie a ku obronie« (1): *SarnStat* 126 *cf* »ku obronie ojczyzny«.

»ku wojnie albo ku obronie« (2): Nie przedádzą do Tátar żadney tákíey rzeczy, Ktore ku woynie słuźą/ álbo ku obronie *BielSat* C3v [*idem*] *BielRozm* 21. ~

Przen (4) :

Zwrot: »uczynić obronę« (1): Pátrźże co łá zá łztuki łzymierłkie w mądrości/ Pirwłzy párat wczyniłz z zacney poczćiwości. [...] A kiedy łtátecnoścíá wczyniłz obronę/ Iuź sie więc nie ogláday ni ná żadną łtronę. *RejWiz* 80.

Wyrażenia przyimkowe: »bez obrony« (1):

~ *Wyrażenie*: »na obie stronie bez obrony« = *bez jakiegokolwiek(a. żadnego) ratunku* (1): A ná obie łtronie thu bez obrony mułżá wziáć ránę. Abowiem thu w thym łłowie Bog zámyka trzy perłony zá raz. *SarnUzn* D7. ~

»na obronę [czego]« (2): Widźieli iż ręká ná obronę głowy rádá ránę y wćięcie ćierpi: áby włzytko ćiáło nie vmieráło. Widźieli iż lepiej łto zdradźiec zgubić/ áby włzyłtká oyczyzná nie ginęła. *SkarKazSej* 669b, 669b *marg.*

β. *Odpieranie zarzutów; argumentacja na rzecz słuszności, prawdziwości czegoś; usprawiedliwianie (się); apologia* *Mącz, Calep, Cn; narratio Mącz; excusatio PolAnt; apologismus, causae dictio, dicaeologia, dissolutio, expurgatio, satisfactio Cn* (111) : Kredo Apołtołłkie namniey obrony im tu nie przydáie *SarnUzn* G3, H4; *CzechRozm* 233v; á což zá dźiw/ gdy po śmierći czyiey/ ábo też y zá żywotá gwałtem przyćifnáwłzy y plácu żadne⁸⁰ obronie nie zołtáwiwłzy/ o kim co mowíá y iemu to co nigdy nie było przypifuiá. *CzechEp* 95; *NiemObr* 24; P. Chrístus tymi łłowy nie zákázuieć práwney/ ábo inney łprawiedliwey obrony; ále ćierpliwości wczy *WujNT* 23, 8, 555, 563.

obrona czego [= co jest bronione] (26): Obroná tego obyczáiu przy zdániu Imienia. *GroicPorz* 13v, n3, p, nn3v, nn4; *KrowObr* Cv, 1v *żp*, Tt; *SarnUzn* G3; Przyimiłz tedy W.Kr.M. [...] tę máłá pracá náłżę/ á prawdy Kościołá Powłzechnego obronę *WujJud* B3, 18v; *CzechEpPorz* *4; Apologia – Obmowa, obrona rzeczy, znowu odpowiedz. *Calep* 82a; *LatHar* +++2, 113, 114, 118; iż was mam w łercu y w więźieniu moim/ y w obronie/ y w wtwierdzániu Ewángeliey [*in defensione et confirmatione evangelii*] *WujNT Philipp* 1/7; *SkarKaz* Oooo2d. *Cf* *Tytuły, ku obronie czego, na obronę czego*.

obrona czego [= co broní] (2): Krześciáńłki człowiece/ [...] miey tę pilnie przed łobá obronę tey náuki Páńłkiey *RejPos* 72; *CzahTr* K2.

obrona czemu (1): Niechay łtąd Papięźnicy nie tryumfuiá/ iż ich Páńłtwo/ y władza/ [...] nie włtáłá: á niechay tego nie bierzá zá obronę łwemu fáłelzne^{mv} nabożeńłtwu *NiemObr* 165.

obrona (na)przeciw(ko) komu, (na)przeciw(ko) czemu (11): NApifáłem tu obronę łtárodawney a krześcijáńskiey wiáry/ ná przeciwko Papiężowi Rzymłkiemu *KrowObr* Cv; *GrzegRóżn* A4; Apologia,

Odpowiedź/ álbo przeciw yakiemu oskarżeniu odmowá/ wymowká á obroná. *Mącz* 12c; *WujJud* 218v; Drudzy łobie obrony przeciw łprzeciwnikom ztąd łzukáią *BudNT przedm a2*; *WujNT* 576 marg, Yyyyy4v. Cf *Tytuły*.

obrona na co (1): Bo ci łwoié rozumy ná tym záfadzáią/ Kiedy ná grzech obrony y wymówki máią. *ZawJeft* 34.

obrona czyja [w tym: *pron poss* (10), *ai poss* (3), *G sb* (3)] (16): *KrowObr Cv, C4v*; Moią obroná v tych ktorzy mie pytáią/ thá ielt [*Mea defensio apud eos qui me interrogant haec est*]: Zalz nie mamy mocy iedzenia y pičia? *Leop* 1.*Cor* 9/3; *GrzegRóżn Fv*; *Constituere praesidia sua in arce legis, Włziłtkę łwá obronę/ vcieczkę y fundáment rzeczy łwey ná łtátucie łádzić. Mącz* 412d; *BudNT Act* 22/1; *CzechRozm Av, 251v*; V łádu niechay będzie krzyw náležiony/ A iegóz niech mu bárziéy łzkodzą obrony. *KochPs* 168; *CzechEp* 278; *PaprUp I*; *GórnTroas* 60; *WujNT* 1.*Cor* 9/3, Aaaaa3v. Cf *na obronę czyją*.

Tytuły (5): OBRoná Náuki prawdziwey y wiary łtárodawney Krześcijańskiej/ [...] Ná przeciwko náuce fáłszywey y wierze nowej/ [...] *KrowObr kt [idem]* D; OBRONA Przeciw niełprawiedliwemu obwinieniu y rozlicznym potwarzám/ [...] Przez Ianá Niemoiowskię nápiłána. *NiemObr kt [idem]* 3], *ktv*, 3.

W połączeniach szeregowych (2): Abowiem to łfte żeście łie wedlug Bogá záfmučili/ iáko wielkie w was łpráwuie łtaránie/ ále owłzem obronę/ y owłzem zágniwánie/ y owłzem boiaźń/ y owłzem żądzą/ y owłsem zawiłną miłóść/ y owłsem pomłstę [*quantam in vobis operatur sollicitudinem, sed defensionem, sed indignationem, sed timorem, sed desiderium, sed aemulationem, sed vindictam*] *Leop* 2.*Cor* 7/11; [*Kredo Atanazego*] zowá być wykłádem/ obroną/ y bálzta onęgo ktore ieltł krothłze *SarnUzn G3*.

W charakterystycznych połączeniach: *obrona mądra* (2), *sprawiedliwa, żadna; obrona dumki, ewangelijej, grzechu, kacerstwa, kauzy, miejsc, nauki* (3), *obyczaj* (2), *porządku, powołania* (2), *prawdy, pychy, rzeczy* (2), *łwiadectw, wiary* (4), *złej sprawy, złości; obrona nabożeństwu; obrona przeciw heretykom, przeciw Kalwinowi, przeciw oskarżeniu, przeciwko papieżowi, przeciwko Sabellijanom, przeciw sprzeciwnikom; obrona na grzech; obrona apostolska, kościelna, ludzka; obrona Mateusza; obrony nie mieć, przydawać; obronie dać miejsce; na obronę odpowiedzieć; plac obrony*.

W charakterystycznych połączeniach przyimkowych: *na obronę* (3), *przez obronę; przy obronie, w obronie* (2), *z obroną, za obronę* (2).

Zwroty: »obrony szukać« [*szyk zmienny*] (2): począł łie był przeciw im [*protestanckim doktorom*] záfłtáwiác Konradus Tregerus mnich Augułtinow/ ále gdy zinał łzukał obrony niź łpismá łwiętego niedáli mu mowić dáley *BielKron* 205; *CiekPotr* 56.

»do obrony uciec się« (1): *SkarJedn* 83 cf *Wyrażenie*.

»obronę (u)czynić« [*szyk zmienny*] (2): Páweł nie czyniac żadney obrony/ ná rádę ich zezwolił *CzechRozm* 11; *CzechEp* 337.

Wyrażenie: »ostatnia a prawie desperacka obrona« (1): łpárći píłmem Haeretykowie/ do ołtátniey łię á práwie dełperáckiey obrony vćiekli: przác tego/ iż Piotr S. nigdy w Rzymie nie był *SkarJedn* 83.

Szeregi: »apologija abo obrona« (1): Tákże y Iuftykus/ kthorego też wyznánie iest w rozmowie z Tryfonem Zydem/ y w Apologiách ábo obronách ktore piśał zá Krześciány *GrzegRóżn* H.

»obrona i dowod« (1): Bo co to wždy iest zá obroná/ co też y zá dowod? *CzechEp* 384.

»obrona i odpowiedź« (1): poddánym mařz być zwierzchności/ [...] ále tylko wedle słowá Bożego: á nád to nic. Pámiećaiąc ząwždy ná onę obronę y odpowiedź Apoftolřká/ ktorą też czynili przeciw takowyże [!] zwierzchności *CzechRozm* 251v.

»obrona i pochwalenie« (1): Kácerřtuo iáwne/ ábo obroná/ y pochwalenie iego. *LatHar* 113.

»rzecz a obrona« (1): Basis, Firmamentum narrationis, Grunt á wřizřtká moc rzeczy á obrony ták w práwie/ yáko y w ynřzich rzeczách. *Mqcz* 23c.

»obrona i uszcie« (1): Tákíe mądre obrony y vřzicia z niebeřpieczeńřtwá řá dozwolone: Ktore S. Chryřtořtom zowie wężowá rořtropnořcią *WujNT* 493.

»obrony i wymowki« (1): *ZawJeřt* 34 cf *obrona na co*.

»wystawa i obrona« (1): X.K. [...] ná wyřtawę y obronę tego řię nařilniey zdobywa: o czym řię/ [...] řkręćnie báďác nie trzebá *CzechEpPorz* *4.

Wyrażenia przyimkowe: »ku obronie« (4):

~ *ku obronie czego* (2): Y táką [*odpowieřź*] vczynięć/ ktoraby řie ku obronie mieyřc inřzych/ ábo ráďřzey řwiáďectw řtárego Teřtámentu/ ktorých w nowym vřzywáię/ przygodzić mogłá. *CzechRozm* 125v; *CzechEp* 31.

ku obronie komu (1): Ząwždy gotowymi bęďac ku dořyc vczynieniu [*ad satisfactionem*] (*marg*) ku obronie. (–) káďdemu domagáięćemu řię od was odpowieřzi *WujNT* 1.*Petr* 3/15.

Szeregi: »ku obronie abo podporze« (1): máięć řię zá Chriřtyániná/ ku obronie ábo podporze dumki řwey/ zá řtárego teřtámentu máďdaty y vřřtawy chwyta *CzechEp* 31.

»ku obronie i zasłonie« (1): Otořz nie ná ten Páwłow vczynęć [...] wiernemu pářrzyć potrzebá: áni go řobie ku obronie/ y zasłonie zřey řpráwy řwey/ ábo vmyřřu nieodrodzonego vřzywáć. *CzechRozm* 244. ~

»na obronę« = *bronięć* (5):

~ *na obronę czego* [= *co jest bronione*] (3): *SkarJedn* 158; Piřmá Apoftolřkie były przeciw Haeretykom ná obronę Kátholickiey wiáry. *WujNT* Bbbbbbb, 516 *marg*.

na obronę czyjå [= *ai poss* (1), *G sb* (1)] (2): mowi řię o zleczeniu cudownym tey řwiętey řeki [řw. *Leona*]/ ktora przeciw Heretykom wiele ná obronę kořcielną piřalá *Skarřyw* 321. Cf *Tytuły*. ~

αα. *W sąďzie; vindiciae* *Mqcz*; *exceptio Modrz*; *advocatio Calep* (36) : *UstPraw* I; *Vindiciae*, řwiebodne mowienie przed řáďdem/ Obroná. *Mqcz* 86a, 36a; *CzechRozm* 232; *SarnStat* 552, 591, 636; *CzahTr* Kv.

obrona komu (1): Obroná temu v kogo řye imå rzeczy. [...] tá iest: áľbo powie iżem to kupię/ iżem mi dárowáno/ iżem pořyczył. *GroicPorz* dd4v.

obrona przeciwko czemu (1): *Accusatio pro defensione*, Oddalenie á obroná przeciwko skáďdze. *Mqcz* 75c.

obrona czyjå [*w tym: pron poss* (7), *G sb i pron* (7), *ai poss* (1)] (15): *Bielřyw* 76; *LibMal* 1548/145; Obroná Rękoymiego po zmářłym dłuźniku. *GroicPorz* r4v [*idem* oo], e3, ee, oo, oo3; *Leop* 2.*Tim*

4/16; *ModrzBaz* 94v; W pierwŹzey obronie moiey [*In prima mea defensione*] Źaden przy mnie nie Źtał/ ále mię wŹyŹcy opuŹcili *WujNT* 2.*Tim* 4/16; Pozwánego obroná piérwŹza: Nie odpowiadáć áż Woźnego wyźrzy. *SarnStat* 568, 506, 569, 932. Cf »stanáć ku obronie [czyje]«.

W charakterystycznych połączeniach: obrona przeciwko skardze; obrona pozwanego, pryncypála, rękojmiego (2), sieroty; obrona najgruntowniejsza, (naj)pierwsza (2); obronę czerpać, czynić, oznajmić, przytaczać; myŹlić o obronie.

Zwrot: »stanáć ku obronie [czyje]« (1): Kiedy teŹ máiá kogo wwięzowáć w imieniu Źierotki/ [...] máiá być wŹyŹcy iego krewni/ [...] áby Źtánęli ku obronie Źieroty/ iefliby Źye onemu wwiázaniu czym przeciwić mogli. *GroicPorz* p3.

WyraŹenia: »obrona prawna, u prawa, w prawie« (1:1:1): *Cardo* litium, *NaypierwŹza á naygruntownyeyŹza obroná w práwie. Mącz* 38c; *RejPos* 319; *Aduocatio – Obrona u prawa. Calep* 30a.

»obrona ([czyje]) sprawy, rzeczy« = *defensio causae JanStat* (4:2): w wielu krajnách bywŹy/ takiego prokuratorá [*jak Franciszek Spiera*] nie widzieli/ ktoryby ku obronie Źwyi rzeczy/ tak prętkié a dobre odpowiedzi pogotowiu miáł *MurzHist* T2; *SarnStat* 143, 569, 571, 757, 761.

Szeregi: »apelacja abo obrona« (1): powiedz mi ktory iefł Źad Źwiátá tego/ áby wŹdy w nim iáka áppellácia ábo wŹdy iáka obroná prawna nie była? *RejPos* 319.

»racyje i obrony« (1): *Nad tho racie y obroni scheraffedinowe czy obadwa theŹch przithaczali. LibMal* 1548/145.

»sprawa albo obrona« (1): Ná piérwŹly moiey Źpráwie álbo obronie [*In prima mea defensione*] Źaden przy mnie nie Źtał/ ále wŹyŹcy mię byli opuŹcili *Leop* 2.*Tim* 4/16.

»wywod i obrona« (1): [*gdyby prokurator*] wywiedziawŹy Źye wŹytkich wywodow y obrony *Princypála Źwego/ do przeciwney by Źtrony przyŹtał/ [...] karánie iego iefł Źe Źye Źtawa bezecnym. GroicPorz* e3.

Przen (o sádzie boŹym) (2) : *Ziednay przy Źmierci zaŹłoneŹ/ Przy ŹadŹie pewná obronę/ Po zeŹciu wieczná koronę. LatHar* 499; *Niech mi te Źwiátosci będá pomocne/ [...] ku przyiemney obronie/ przed ŹtráŹliwym Źadem twoim. LatHar* 211.

c. *Opieka nad słabszymi, podległymi; zapewnienie pomocy w razie niebezpieczeństwa; pomoc, wspomózenie; clientela Mącz, Modrz, Cn; umbra Mącz, PolAnt; fides Mącz, Cn; custodia Mącz; subsidium Calag; curatio Cn (517) :* *BierEz* H4v; *RejPs* 25v, 50v marg, 86; *ComCrac* 11v; *LibMal* 1544/87v; *Oto Pan moy o mnye ma tháká obronę/ IŹ mye ták w łálce Źwey beŹpyecznye záchował/ Ten ktory mye Źfukał práwye mye nye poznał. LubPs* ee4, C3 marg, G marg, G2v marg; *GroicPorz* p3; *Zefli Pánie błogofłáwieńŹtwo twoie/ ná ten piérŹcień/ aby ktokolwiek tym Źwiętym wiáry znákciem/ był náznátzon/ w mocy niebieŹkiey obrony/ ku Źywothowi wietznemu był záchowan. KrowObr* 129, 69 [2 r.], 72v, 160v; *RejZwierz* 6, 132; *OrzRozm* S3v; *BielKron* 274; *Clients, Sierotá/ która obrony potrzebuye. Mącz* 57a, 57b [2 r.], 126a, 501d; *Prot* C4v; *RejPos* 4v; *RejZwierc* 188, 245 [2 r.]; *BudBibKaw* A3; *iesli oni dla obrony mogá wielkim Źtanom/ [...] piánia Źwe poŹwięćáć/ dáleko ia ŹłufŹniey wŹen obyczáy tę pracę moię W.Mci offiárowáć muŹę BudNT przedm* a2v; *CzechRozm* 185; *PaprPan* A4v; *BeŹchirmung. Obroná. Defensio, praesidium, subsidium. Calag* 74a; *SkarŹyw*

391; *CzechEp* 421; *ArtKanc* A13; krol nález tylko nam to dwoie powinien/ ípráwiedliwość/ á obronę. *GórnRozm* C2; *ZawJeft* 11; *Perfugium* – Obrona, doktoreifie vcziekami. *Calep* 780a, 763b, 780a; *LatHar* 430; *WujNT* 124.

obrona czego [= *co broní*] (19): *RejPs* 53; iáko íie cieľzyć mamy íwięta á moźná obroná imieniá Páńlkyego. *LubPs* E3v, V5v; *RejAp* 82v; *KuczbKat* 416; zá twoiey ręki obroná/ słudzy wierni mocnie ítáná. *ArtKanc* T13v. *Cf pod obronę czego, pod obroną czego, w obronie czego.*

obrona przeciw komu, przeciwko czemu (2): tedy nic niezofława czegobyfmy dáley próśić mieli/ byfmy obrony tylko Bożey przeciwko złemu próśili *KuczbKat* 430. *Cf* »ku obronie przeciw nieprzyjaciołom«.

obrona nad kim (15): *RejPs* 50v, 90v, 102v; *LubPs* V5v; *RejAp* 56v; *RejPos* 55, 218v, 285, 331v, 333v, 351v; *RejZwierc* 131v, 173v, Bbb; Niemniey íię przypátrz iáká obronę Aniołow íwoich má Pan Bog nád sługámi íwemi *SkarŻyw* 194.

obrona czyja [= *kto jest broniony*] [*w tym: pron poss* (15), *G sb* (4), *ai poss* (1)] (20): *BielŻyw* 84; *RejPs* 48v, 136, 205v; *BielKom* C2; *LubPs* G3v, O5, gg2v; *Suscipere patrocinium alicuius deserti*, *Wziąć nálię opiekę/ á obronę niektórey íiroty. Mącz* 284a; *RejZwierc* Bbb; *CzechRozm* 128; *SkarJedn ktv*; *Niezmierzona íeft moc twoiá/ toć nálezá wielka obroná/ od íiebie sławnego Páná. ArtKanc* I5v; *SkarKazSej* 672a, 683b. *Cf ku obronie czyjej, na obronę czyją.*

obrona czyja [= *kto broní*] [*w tym: pron poss* (202), *G sb i pron* (50), *ai poss* (43), *od(e) + G sb i pron* (8), *ai* (6)] (309): *LibLeg* 7/34; *Wyznawa grzeńfny człowiek íż by ínádnie wíłędy zginąć mogł [...]* by nie łáfkáwa obroná páná náńfego. *RejPs* 192, 27, 37, 48, 50v, 61v (13); *LubPs* F marg, F2, G2v, K2v, M2v (12); *GroicPorz* B2; *W íiego obronie (Íanowey) pokłádamy dúfanie/ y wybáwienie KrowObr* 168v, 87, 160v [2 r.], 161, 162, 172; *RejWiz* 186v; *Íeŕli íwym nákladem bez kfiáźęcey obrony poiedzielz/ czwartá część towarow muśíłz dáć kiedy przyiedzielz. BielKron* 449; *SienLek Andr* a3v; *RejAp* 56v, 70, 84v, 85, 91 (11); *RejPos* 55, 72, 78, 79v, 132v (19); *GrzegŚm* 22; *HistLan* Ev; *KuczbKat* 430; *RejZwierc* 131v, 132v, 173v, 206, 206v, 254, Bbb; *WujJud* B2v; *BudBibKaw* A2v; *CzechRozm* 46v; *KarnNap* E; *ModrzBaz* 26v; *KochPs* 23 [2 r.], 35 [2 r.], 87, 139; *SkarŻyw* 194, 337, 398, 441, 460; *StryjKron* 672; *ArtKanc* D8v, I5v, I16v, I17, I17v (8); *KochWr Jan* 18; *boŕkiéy/ íkryté dźiécie/ poruczay obronie. GórnTroas* 38; *GrabowSet* I4v, P3; *LatHar* 47, 232, 237, 407, 432; *WujNT* 262, 398, 508, 588; [*ludzie miejscy skarżyli się na starosty*] iáko [...] obrony potężnéy y pewnéy od Stároftów náńzych mieć nie mogá *SarnStat* 1230, 1097; *KlonKr* A2; *PowodPr* 2; *SkarKaz* 519b; *VotSzl* B4v; *CzahTr* [D2]; *SkarKazSej* 663b. *Cf Wyrażenia przyimkowe.*

W połączeniach szeregowych (47): *SeklKat* Iv; *LubPs* gg2v; *KrowObr* 72v [2 r.], 80v, 148v; *Confugit in sinum suum concussa Respub^{lica}* *Znědzona á zniŕzczona Rzećpofpolita k tobie íie vcieklá pomoci ípomozenia y obrony żáda. Mącz* 395c; *A on też [Chrystus] nam iáko głowá nálezá obiecał opiekę/ obronę/ opátrznóść/ łáfkę/ ták iáko dobry máź po winien pocźciwey małżonce íwoiey. RejAp* 158, 6v, 55v, 56v, 70, 85 (13); á [*Pan*] íam vftáwicźnie poŕluguie tobie/ opieká/ obroná/ á opátrznóciá íwoiá íwięta. *RejPos* 341 v, 78v, 285, 333v, 339, 345, 351v [2 r.]; *CzechRozm* 46v, 128; *Ná ołtarzu ofiáry czynił/ y dziękowáł P. Bogu zá dobrodzieyfłwá/ obronę/ prowadzenie/ y nádzieię á obietnice one SkarŻyw* 283; *WujNT* 397; *SarnStat* 408; *PowodPr* 81; *VotSzl* B4v. *Cf Wyrażenia przyimkowe.*

W *przeciwstawieniach*: »obrona ... pomsta, szkoda« (2): gdyś v Kijowá leżał/ miałto obrony álbo pomocy/ thwoi ludzyc nálezym poddánym szkody dzyáľali iáko iedni nieprzyiaciele *BielKron* 402; oni zázwdy opowiedác będą niewiernikom nieomylná pomstę/ [...] A wiernym łáľkę/ opátrznóść/ miłofierdzie/ y káždá obronę od Páná ich *RejAp* 91.

W *charakterystycznych połączeniach*: *obrona cudowna, dziwna* (2), *łaskawa* (4), *miłosierna, miłóściwa* (3), *mocna* (2), *można* (4), *nabezpieczniejsza, najgruntowniejsza, naskrętna, niebieska, niezwalczona, obliczna, osobliwa, ostatnia, pewna* (2), *potężna, prędka, spokojniejsza, stała, święta* (9), *ustawiczna, wieczna, wielka* (3), *zła*; *obrona imienia pańskiego, łaski, ręki (pańskiej)* (5); *obrona niebezpieczeństwa naszego; obrona przeciwko złemu; obrona nad sługami, nad wiernym* (2); *obrona w niebezpieczeństwie; obrona anjelska, anjołow, apostoła, Boga* (2), *od Boga, boska* (3), *boża* (2), *dusz, Janowa, kościelna* (2), *książęca, Pana (Boga)* (12), *od Pana* (3), *Pana Chrystusowa, pańska* (8), *Polikarpowa; obrona ludu, siroty; obrony dostąpić, nadziewać się, nie odzierzyć, potrzebować* (2), *prosić* (2), *szukać* (4), *używać*; *z obrony weselić się, nie wymawiać się, wypaść; brać obronę, dzierżyć, mieć* (6), *obaczyć, obiecać, obiecować* (2), *otrzymawać, pokładać, przypisywać, przypisywać, stracić, zostawić; narzekać o obronę; spuścić się na obronę; cieszyć się obroną* (2), *opatrzone* (2); *prośba o obronę* (3), *obietnice o obronie*.

W *charakterystycznych połączeniach przyimkowych*: *bez obrony* (4), *dla* (2), *do* (12), *krom, od, około, z* (11); *o obronę* (7), *po* (2), *pod* (4), *przez* (4), *w, za* (4); *za obroną* (19), *z* (4); *o obronie* (3), *przy, w* (2).

Przysłowie: Nie złupuy vbogyego nie łmuć trapyonego/ Obroná ich w ręku ielť v Bogá łamego. *BielKom* C2.

Zwroty: »obroną bronić« (1): Polikarpowá obroná nas broń Pánie *KrowObr* 172.

»być w bezpieczeństwie (a. w bezpieczeństwie), bezpieczny obrony; być [komu] bezpieczeństwą obrony« (2:1;1): *RejPs* 27, 87v; Aby był then Ogień Sługom twoim/ y Służebnitzkam twoim obroná/ y bełpietznóścią obrony/ áby nieprzyiaciel w ich wnętrznóści niewłzedł. *KrowObr* 87; *RejAp* 182v.

»być obroną« (4): włfechmogący á dobrotliwy Pan/ Ielť mocná obroná ludu łwoyego wyernego *LubPs* G3v, O5, gg2v; *KrowObr* 87.

»[komu, czemu] da(wa)ć obronę; dodać obrony« = *dare patrocinium JanStat* [szyk zmienny] (8; 1): *KrowObr* 72v [2 r.]; *KmitaPsal* A5v; *LatHar* 96; [słudzy] złoczyńców gónić nie chćieli: zkad wielką obronę dawáli złym ludzióm/ áby vchodźili rąk tych/ którzy ie łáćwie poymáć mogli. *SarnStat* 648, 408; *SkarKaz* 634b; *GosłCast* 71; Práwá cnotę ludzká łzczepić/ y onę polewáć y obronę iey włzeláká dáwáć máią. *SkarKazSej* 698b.

»mieć [co] za obronę [= jako obronę]« (1): Dayże nam błogofłáwieńftwo tve ná káždá ftronę/ Niech mamy tarcz możney ręki twoiey zá obronę *LubPs* B4v.

»odjąć obronę« (1): Terazés fye obruśzył/ pánie/ przeciw iemu/ [...] Z głowy iego: odiałeś włzeláká obronę. *KochPs* 134.

»okazać obronę« (1): ćierpliwie oczekaway páná łwego duśfo moia/ á on fnádnie okáże obronę łwá nad tobá *RejPs* 90v.

»obroną opatrzeć, opatrzone« (1:1): ráćźże przy nas obecnie być/ á nas poćiechá twoią y obroná/ [...] opatrzeć. *LatHar* 31, 427.

»pokładać (a. kłaść, a. położyć), mieć nadzieję w obronie [czyjej]« [szyk zmienny] (5:1): *RejPs* 44; poczynią łami o łobie łkromnie y pokornie rozumieć/ á w Boskiew obronie łwoię włzytkę nádzieię pokładać. *KuczKat* 65; *RejZwierc* 265; *KochPs* 28; *PaprUp* E2v; *LatHar* 622.

»obronie polecać się (a. zalecać się), poruczać (a. poruczyć)« (4:2): *GrzegŚm* 22; *Homerus* powie da być rzecz niesłufzną/ áby zwirzchny Pan miał całą noc łpác/ ktorego obronie wiele ludzi poruczono [cuius tutelae populi commissi sunt] *ModrzBaz* 26v; *SkarŻyw* 441, 460; *KochWrJan* 18; *GórnTroas* 38.

»(nie) puszczać (a. opuścić) z obrony« [szyk zmienny] (3): Iuż go Bog porzucił/ z obrony łwoiey opuścił *ArtKanc* Q10, I16v; *SkarKazSej* 663b.

»w obronie, z obroną sta(ną)ć« [szyk zmienny] (2:2): *RejPs* 78, 100v; ząwždy Pan łthoi przy nas łwięta obroną łwoyą. *LubPs* M3v *marg*, aa.

»uciec (a. uciekać) się do obrony, o, po obronę; uciezka do obrony« [szyk zmienny] (2:2:1;1): *LubPs* T5; *RejAp* 55v; *HistLan* Ev; *CzechRozm* 66; tedy łię do Károlá Krolá Fráncufkiego/ [...] po obronę wćiekl: ktory iednym piłanim łwoim do Luidbrándá Krolá Longobardow/ Rzym wybáwił *SkarJedn* 199; *KochPs* 23.

»obroną wspomagać« (1): zvpelney nadzieye byl ysz on wthakye y łáfcze a przyáłfny V.C.M. bicz myal wyakye y na on czas był kyedy go V.C.M. obroną swą y przichilnołczyą wspomagacz raczil *LibLeg* 7/34.

»wziąć (a. przyjąć) do obrony« [szyk zmienny] (7): *LubPs* Q2; *RejWiz* 186v; *BudBibKaw* A2v; *KochPs* 35, 87; *GrabowSet* I4; Krákus k temu gwałtem przymufzony, Wziął kray Sármátcki do łwoiey obrony. *KlonKr* A2.

»zachować przy obronie« (1): záchoway nas mocną łwą ręką przy łwoiey obronie. *ArtKanc* I17.

Wyrażenia: »obroną nabezpieczniejsza« (1): A miedzy włłfemi námożmeyłłfemi pomocniki [...] iego obroná v mnie ná bełpiecznieyłła ielt *RejPs* 173.

»obroną niebezpieczeństwa, w niebezpieczeństwie« (1:1): [Bóg obiecał wiernemu] pokoy/ łáfkę/ á obronę w káżdym niebełpieczeńłtwie iego. *RejAp* 6v; *RejPos* 142.

»stała, ustawiczna obrona« (1:1): *BielKron* 251; pomocą y poćiechą raczył miłościwie opátrzyć: y przez wltáwiczną obronę/ włzelkich grzechow/ [...] vchowác *LatHar* 633.

»obroną zbawienna« (2): Proście Boga/ áby wam dułzne y ćielełne zdowie [!] dał/ obronę zbáwienną/ bełpietzną nádzieię/ wiary potwierdzenie? *KrowObr* 72v, 72v.

Szeregi: »dobrodziejstwa i obrona« (1): [Dawid w Psalmach Boga chwali] zá włzytkie dobrodziejłtwá y zá obronę dźiękuiąc *CzechEp* 288.

»łaska i (a) obrona« [szyk 16:1] (17): Będzieli łálki prágnął y iákiey obrony/ Obroniłz go *Prot* Av; *SienLekAndr* a3v; *RejPos* 55, 132; *RejZwierc* 132v; *KarnNap* E; *KochWrJan* 18; *KlonKr* F2v. Cf *Wyrażenia przyimkowe*.

»moc a obrona« (10): wiemy/ iż ielt ząwždy záchowána moc á obroná ręki Páńłkiey *RejAp* 82v; *RejZwierc* 265. Cf *Wyrażenia przyimkowe*.

»obroną i modlitwa« (1): z wielką ćzią w dom łwoy ćiáło [św. Bonifacyjusza] iuż nie łługi/ ále iáko Pána łwego (ktorego łię obronie y modlitwie zálócałá) przyięłá. *SkarŻyw* 441.

»nadzieja a (ani) obrona« (2): Zadna inłza nádzyeiałá ani obroná opocz páná. *RejPos* 131 *marg*, 331.

»obrona i ochłoda« (1): Iednayćie nam [...] przy śmierci obronę/ y ochłodę *LatHar* 426.

»obroną i opatrność« [szyk 7:4] (11): polecam się opatrności y obronie twoiey *GrzegŚm* 22. Cf »na opatrność i obronę«, »pod obroną i pod opatrnością«, »w obronie a (i) w opatrności«.

»opieka, (i, a) obrona« [szyk 20:14] (34): *Mącz* 467d; *RejPos* 140, 180, [279]; *RejZwierc* 206v; Węgierfcy Pánowie widząc iż Wołofka ziemiá z obrony opieki ich miała wyniść zá tą wojną/ wnet Stephaná Woiewodę [...] nápomináli/ áby fię ostrzegáł *StryjKron* 672; *Calep* 1092a; w opiekę y obronę twoię polecam dziś siebie łámego. *LatHar* 47; *WujNT* 398, 588. Cf *Wyrażenia przyimkowe*.

»pociecha i obrona« [szyk 4:1] (5): Opowiedziawłszy Duch święthy pociechę y obronę wiernym w káżdym niebezpieczeństwie ich/ tu ie też vpominác raczy *RejAp* 119v; *KochPs* 195; *LatHar* 31, 237. Cf »ku obronie i pociesze«.

»(i) pomoc, (i, a, albo) obrona« [szyk 7:6] (13): Ale miałto pomocy á myáłto obrony/ Skubie ony nędzniki iáko Iáłtrżáb Wrony. *RejWiz* 123v; *BielKron* 402; *RejPos* 352; *WujJud* B2v; *CzechRozm* 66; *LatHar* 232; *WujNT* 262; [o małym Jezusie] Kto widział takiego Bogá? [...] Co zá obroná/ co zá pomoc z nie^{go}? *SkarKaz* 519b, 519b, 634b. Cf »ku pomocy i obronie«, »pod obroną i pomocą«, »za obroną i pomocą«.

»obrona i przychylność« (1): *LibLeg* 7/34 cf »obroną wspomagać«.

»przyczyna i obrona« (1): tedy muśimy wżywać przyczyny y obrony męki Páná náłzego Iesu Chriřtá/ bez ktorey nigdy żaden odpulzczenia grzechow niedořtał *KuczbKat* 416.

»rada a (i) obrona« (2): Ale gdy iákomći rzekł mocno w śródku łtániefz/ Iuż rády y obrony łnádnie więc dořtániefz. Iuż więc nád tobá łtánie wnet Pánłka opieká/ Ze cie iáko źrzenice będye łtrzegł do wieká. *RejWiz* 135; *RejPos* 72.

»obrona, (i) ratunek« [szyk 1: 1] (2): On z rátunkym z obroną łwą tuż przy tobye łtánye *LubPs* aa; *GrabowSet* P3.

»ręka (a. ręce) a (i) obrona« [szyk 2:1] (3): *RejPos* 218, 309; tę Propoficiá łpifawłszy/ podawam wżyřtkim łtanom tey Nawy/ przez ręce y obronę Wáłzey K. M. iáko przedniego Zeglarzá y kierowniká. *PowodPr* 2.

»straż i (ani) obrona« [szyk 2:1] (3): tedy to ieřt wielka rzecz/ [...] wżgárdzić łtraż y mocná á pewná obronę nád łobá/ odpędzić Anyolá świętego od łiebie *RejPos* 331v; *RejZwierc* 131v, 206.

»szczyt a obrona« (1): to ieřt náłz ořtáteczny łzczyt/ á tho ieřt nagruntowinieyřza obroná káźdego niebezpieczeństwá náłzego *RejPos* 142v.

»obroną a twierdz« (1): Gdyřz to wiemy náłz miły panie iřz zadna łpokoinieyřłá obrona a zadna bezpiecznieyřłá twierdz nam łie trefic niemoze: iedno gdy thy nas zachowařz pod łkrzydły wielmoźnego bořtwa twego *RejPs* 136v.

»(i) obrona ani (i) uciezka« [szyk 1:1] (2): Niema indźiey okrom ćiebie Człowiek nieřzczęćiem łtrapiiony Vćieczki/ áni obrony. *KochPs* 136; *SkarKazSej* 682b.

»(i) wspomózenie i obrona« (2): *KrowObr* 160v; Trzebá żebychmy pilnie Páná Bogá/ o miłóšierne wřpomózenie/ y łáłkává obronę [...] prořili. *VotSzl* Bv.

»obrona i wyzwolenie« (1): Do ktorey [rzymskiej stolicy] yáko do głowy/ wślytcy biskupowe/ [...] vćyekác lye y odzywác máyą/ áby z tąd wzyęli obronę y wyzwolenye/ fkąd wzyęli náukę y poľwyęcyne. *KromRozm III N7*.

»zbawienie i obrona« (1): Y podnioł rog zbáwienia (*marg*) moc zbáwienną, ábo wielkie y możne zbáwienie y obronę. Hebraím. (-) nam [*cornu salutis nobis*]/ w domu Dawidá łłuźbniká śwego. *WujNT Luc 1/69*.

Wyrażenia przyimkowe: »k(u) obronie« (10): *CzechRozm 231v*; A gdyż/ nam ku zbáwieniu/ twa podięta męká/ Niech z námi/ ku obronie/ będzie twoiá ręká. *GrabowSet P4v*.

~ *ku obronie komu* (1): żeby dla tego Chrístus krolowác niemiał/ iż to mocy iákiey znáčney y dotkliwey/ áni cudow żadnych przed niezboźnikámi nie pokázuie: á to ku obrońie y poćiefze swoim. *CzechRozm 185*.

ku obronie czyjej [= *kto jest broniony*] [*w tym: G sb (2), pron poss (1)*] (3): *Tribunus plebis, Woyski poľpóľtwa/ ku obronie poľpolitego człowieká obrány Mqcz 463d; CzechRozm 44v, 47*.

ku obronie czyjej [= *kto broni*] [*pron poss*] (2): Iż [*Pan*] ie przyymie k śwey obronie y ku wieczney roľkoľzy *LubPs ff2; RejPos 152v*.

W charakterystycznych poľczeniach: ku obronie pospolitego człowieka, wiernych; ku obronie swoim.

W poľczeniach szeregowych (2): [*Anieli*] wyfýłani bywáią ku pomocy y rátkowi/ y obronie wiernych *CzechRozm 47; SkarŻyw 115*.

W przeciwstawieniu: »ku obronie ... ku przekłęctwu i traceniu« (1): [*Aniolów*] Bog wyfýła kiedy chce ku obronie náłzey y błogóśławieństwu náłzemu: á ku przekłęctwu y tráceniu niezboźników. *CzechRozm 44v*.

Zwroty: »przyjác k obronie« (1): *LubPs ff2 cf ku obronie czyjej* [= *kto broni*].

»przyjść ku obronie« (1): á iákoż nam przyść ku tey miłóściwey obronie á opiece iego/ iefli nie będzie miłóšierdzia iego/ á iefli łobie tego pokornemi á wiernemi prósbámi śwemi nie vzebrzemy *RejPos 132v*.

Wyrażenie: »ku obronie przeciw nieprzyjaciółom« (1): Wźiác Páná z niemáłym ludem ku pomoczy y obronie przeciw nieprzyjaciółom Pánńtwa tego *MycPrz II C4v*.

Szeregi: »ku obronie i błogóśławieństwu« (1): *CzechRozm 44v cf W przeciwstawieniu*.

»ku obronie a opiece« (1): *RejPos 152v cf »przyjść ku obronie«*.

»ku obronie i pociesz« (1): *CzechRozm 185 cf ku obronie komu*.

»ku pomocy i obronie« (1): *MycPrz II C4v cf Wyrażenie. ~*

»na obronę« (8):

~*na obronę czyj* [= *kto jest broniony*] [*pron poss*] (2): *Pan Bog náłz/ [...] ták wiele cudow nam fwoich ná náłzę obronę pokazał SkarŻyw 504; SkarKaz 454a*.

na obronę czyj [= *kto broni*] [*w tym: pron poss (3), ai (2)*] (5): *BielKron 206; RejPos 171; CzechRozm 232, 237; [Pan Bóg Żydów] zgánił/ iż on łpoľob proľtych fędziakow odmienili/ á więcey fię ná krolęwká ozdobę y potęźność/ niżli ná iego w niepotęźnych fędziakách obronę łpuľzczác chćieli. SkarKazSej 690a*.

Zwroty: »przyjmować, wziąć na obronę« (1:1): *BielKron* 206; Iżeś ty wzywał moy miły Pánie káždego vpádlęgo á káždą šírotkę ná opiekę á ná obronę twoię. *RejPos* 171v.

»na obronę spuścić się, spuszczać się« (3:1): *CzechRozm* 232, 237; IVż fię godzi ferce łwe ku Bogu podnościć/ A ná obronę ięgo bešpiecznie fię łpuścić *ArtKanc* K3; *SkarKazSej* 690a.

Szeregi: »na opatrowanie i obronę« (1): ludzie tym fię nieiáko vpewniáią/ iż P. Bog z nimi miešzka/ ná ich opátrowanie y obronę/ gdy mu z pracy y máiętności łwey/ dom dáią *SkarKaz* 454a.

»na opatrność i obronę« (2): [gdybyś prawdziwie ufał Bogu] byś łie cále ná opáttrność y obronę Bożą łpuścił *CzechRozm* 232, 237.

»na opiekę a na obronę« (1): *RejPos* 171 cf »wziąć na obronę«.

»na wiarę i obronę« (1): áby teź w pokoju byli/ nierpzymawiáiąc [!] ieden drugiemu/ áni ieden drugiego poddanych przyjmować ná łwoię wiarę y obronę *BielKron* 206. ~

»pod obronę« = *in umbra PolAnt; sub tutelam JanStat* (34): *Strum* A4v; Kłopot ten łwóy/ ia złęcam Bogu pod obronę/ Z któręgo ma niewinność dość męźną załłonę. *GosłCast* 74.

~ *pod obronę częgo [= co broní]* (3): *LubPs* bb4v; męźom tym gwałtu žádnęgo nieczyńćie/ ábowiem dla tego wełzli pod obronę dáchu mego. *BibRadz Gen* 19/8; *ArtKanc* S8.

pod obronę czyją [= kto broní] [w tym: *pron poss* (12), *G sb i pron* (4), *ai poss* (3)] (19): *SeklKat* V v; *LubPs* A2, ee5; *BielKron* 62, 99; *Mącz* 138d; *RejPos* 78; *BudBibKaw* A3v; *BudNT przedm* a6; *PaprPan* Bv; *ModrzBaz* 76v, 141v; o łtráźliwy Pánie: [...] pod twoię obronę łklániam fię *LatHar* 206; *SarnStat* *4v, 212, 213; *SkarKazSej* 672b; *KlonFlis* Bv; *SzarzRytJSzarz nlb* 2v.

W charakterystycznych połączeniach: pod obronę łaskawą, miłóściwą; pod obronę dachu, ręki (2); *pod obronę bożą, kościelną* (2), *mocarza; pod obronę poruczać, przypuścić, skłaniać się, zlecać.*

Zwroty: »pod obronę podda(wa)ć (a. dawać, a. odda(wa)ć (się)« [szyk zmienny] (10): thy nowe Polłkie kxiegi pracę moię W. W. pod obronę poddaię *FalZioł* +2v; *SeklKat* V v; *LubPs* A2; chodzili z dálekich łtron do Herkulefá/ dáwáiąc łie pod ięgo obronę *BielKron* 62, 391v; *RejZwierc* 206; *BudBibKaw* A3v; *WujNT* 508; *KlonKrGum* Av; *SzarzRytJSzarz nlb* 2v.

»pod obronę poruczać się« (1): Przyimiź W.K.M. to pińanie moie/ ktore fię W.K.M. oddáie y pod obronę porucza. *SkarKaz*)(4v.

»przyjąć (a. wziąć, a. brać) pod obronę« (5): *LubPs* bb4v; *BudNT przedm* a6; *PaprPan* Bv; niektorzi mieli ten obyczáy/ że wyłtepnęgo bráli pod łwą obronę [ut clientes adversarios suo patrocinio comprehenderent]/ y bronili go ze włząd. *ModrzBaz* 141v; *KlonFlis* Bv.

»pod obronę uciekać (a. uciec) (się); pod obronę ucieczka« = *confugere sub tutelam JanStat* [szyk zmienny] (12;2): *ComCrac* 20; *LubPs* ee5; Pod twoię obronę wćiekamy łie Święta Boża rodzicielko *KrowObr* 160v, 161; *Mącz* 138d; *RejPos* 78v; *ModrzBaz* 76v; Święci łą iáko wieźá do ktorey fię po obronę wćiekamy. *SkarŻyw* 208 marg, 337; *ArtKanc* S8; *WujNT* 398; *SarnStat* *4v, 212, 213.

Szeregi: »pod obronę i pod łaskę« [szyk 1:1] (2): y łam łiebie pod łáfkę y obronę W.K.M. zálęcam y wćiekam *SarnStat* *4v; *KlonKrGum* Av.

»pod moc a obronę« (1): łzatan niema wemnie nic łwego [...] bom fię przez chrzełt poddał pod moc a obrone Bożą. *SeklKat* V v.

»pod obronę i pod posłuszeństwo« (1): przyiecháli połłowie s Prus [...] poddawáiąc fie pod obronę krolowi y pod posłufzeństwo *BielKron* 391v. ~

»pod obroną« = *sub tutela JanStat* (27):

~ *pod obroną czego* [= *co broní*] (6): iuz będę wiedział żem náwífem wfpokoion pod obroną skrzydła twego y wlfytko yne mi fie będzie pomyfli zdarzáło. *RejPs* 92; *BielKron* 230v; *OrzJan* 98; *KořakCath* C4; *SarnStat* 610, 934.

pod obroną czyjã [= *kto broní*] [*w tym: pron poss (10), G sb i pron (6), ai poss (5)*] (21): *LubPs* ee5v; *KrowObr* 26; *BibRadz* I 438c *marg*; *OrzRozm* K2; *Mącz* 510b; *SarnUzn* A3; *RejAp* D6, 103, 120; *RejZwierc* 11, 128; *WujJud* A8; *Strum* A4v; *PapřPan* Ee4v; *KochFragJan* 4; *OrzJan* 99; *WujNT* 853; Żydowie poddáni ízláchetcy, nie łã pod obroną królewfkã: z téy przyczyny, że Król z nich pożytku nie ma. *SarnStat* 244; *PowodPr* 44; *GosłCast* 20; *SkarKazSej* 672b.

W połączeniach szeregowych (2): iż fie [Bóg] Oycem náłzym, miłostíwym być ozywa/ [...] próśmy go wftáwicznie/ áby nas pod mocã/ pod obroną/ á pod kroleřtwem řwym wftáwicznie chowãc raczył *RejZwierc* 10v, 128.

W charakterystycznych połączeniach: pod obroną wiecznã, řwiętkã; pod obroną kroleřstwa, miecza, ramienia, skrzydła; pod obroną bożã, krolewskã (2), krzeřcijańskã, Pana, pańskã; pod obroną być (5), chowãc, miec, odpoczywãc, stać, zwyciężyć.

Wyrażenie: »pod obroną pospolitej przeřpiecznořci« (2): PRżekażcã drógi álbo przeřlcia pořpolitégo/ gdyby tego który pod obroną pořpolitéy przeřpiecznořci [*sub tutela communis securitatis JanStat* 606] iedzie/ vpornie zábil/ ma zań záplãć *SarnStat* 610 [*idem*] 934.

Szeregi: »pod obroną i cieniem« (1): iefli go [*Chrystusa*] zá Pãná y głowę nářzẽ znamy/ [...] iefli pod iego obronã y cieniem odpoczywãc chcemy: tãrgãc tych łãncuchow [*łãczãcych nas z nim*] tãk mocnych nie możem *SkarKazSej* 672b.

»pod imieniem i (pod) obronã« (3): *SarnUzn* A3; *WujJud* A8; zdãło mi řye kómu iẽ [*książki*] zálẽć/ pod czyiẽm imieniem y obronã beřpieczniẽby na řwiãt vkãzãc řye mogly. *Strum* A4v.

»pod kroleřtwem a pod obronã« (1): A wy fie rozrãduycie wierni ktorzy mieřzkacie w niebie/ tho iefł pod kroleřtwem á pod obronã Pãńfkã *RejAp* 103. [*Ponadto w połączeniach szeregowych 2 r.*]

»pod mocã i obronã« (3): Izali niewiãłty nierządne pod řwoiã mocã y obronã w Rzymie chowãł? *KrowObr* 26; *BielKron* 230v; *GosłCast* 20. [*Ponadto w połączeniach szeregowych 2 r.*]

»pod obronã i pod opatrnořciã« (1): będzyem pewnie zãwżdy w tey řpołecznořci [*wierzãcych*] [...] chodząc wftáwicznie pod obronã y pod opãtrnořciã řwiętkã iego *RejAp* 119. [*Ponadto w połączeniach szeregowych 1 r.*]

»pod opiekã i obronã« (1): tuřmy náwet Herby dżiẽłnořci nářznych y rzeczy od nas dobrze pořłuzonych wyftáwionẽ miec chcieli/ áby fie chowãly pod opiekã y obronã mieczã twego. *OrzJan* 98.

»pod obronã i pomocã« (1): Lecz řam ołtarz iefłci Pan Chriřtus/ pod ktorym řã duřze řwiętych ludzi/ [...] iż pod iego obronã y pomocã zwyciężyli *WujNT* 853.

»pod sprawã a pod obronã« (1): iuz tho pewna rzecz/ iż kto chodzi pod řprãwã á pod obronã Pãná tego/ wiele pořiadł řkãrbow řwiãthã tego. *RejAp* 22. ~

»w obronę« = *in clientelam Mącz, Modrz; in tutelam Mącz, JanStat; in custodiam, in fidem Mącz; in defensionem JanStat* (60):

~ w obronę od kogo [= przed kim] (1): [prosili] Aby Iflány w obronę fwą/ od Moškiewkiego wziął *BiałKaz* K3v.

w obronę czyją [= kto broni] [w tym: *pron poss* (26), *G sb* (3), *ai poss* (1)] (30): *RejPs* 215v; *LubPs* bb4v, ff2 marg; *LeszczRzecz* A4; *BielKron* 186v, 210v, 233v, 392; *Mącz* 35c, 36b, 126a, 206c; *SienLekAndr* a3v; *RejAp* 105v, 116v; *RejPos* [136]v, 177; *BiałKaz* K3v [2 r.]; *KarnNap* B2, B3v, C; *ModrzBaz* 127v; *KochPs* 42, 64, 103; bądź przy mnie á przyimi mnie ośiročiałego w obronę twoię. *SkarŻyw* 51; *ArtKanc* K8; vboga Szláchtá muřzą fię poddávác w obronę tych możnych/ á ci co chcą/ to czynią z nimi. *GórnRozm* I3v; *LatHar* 624.

W charakterystycznych połączeniach: w obronę cesarza, mocarza, możnych, zwirzchności; w obronę postronnym; w obronę pańską; w obronę mocną.

Zwroty: »podać (a. dać, a. podda(wa)ć, a. udać itp.) (się) w obronę« = *conferre se in clientelam Mącz, Modrz; commendare (a. dicare) se in clientelam (a. in fidem) Mącz* [szyk zmienny] (16): *RejKup* q5; *RejWiz* 10, 166v; *LeszczRzecz* A4; *BielKron* 231; *Conferre se in fidem et clientelam alicuius*, Spuścić fie ná czyię łaskę/ álbo podać fie w opiekę y w obronę. *Mącz* 126a, 57b [2 r.], 85b, 138d, 206c; *WujJud* Bv; *ModrzBaz* 127v; *StryjKron* 582; *KochMROt* B4; *GórnRozm* I3v.

»polecić (a. polecać, a. zlecić) (się), poruczyć (a. poruczać) (się) w obronę; poruczanie się w obronę« = *committere se in fidem et tutelam, tradere se in custodiam Mącz* [szyk zmienny] (6:2;1): *LubPs* Q2; *BielKron* 98, 116v; *Mącz* 75d, 225d; *KwiatOpis* A2v; [książę żmudzkie i Litwy Zawilijskiej] zá żywotá fwoiego zlecił w opiekę Ringoltowi/ Syná iedynaká [...] Xięřtwá też Zmodzkie/ Litewkie y Kurłkie/ polecił mu w obronę weřpołek z Synem. *StryjKron* 285, 572; *LatHar* 47.

»przyjąć (a. przyjmować, a. wziąć, a. brać) w obronę« = *recipere in fidem Mącz; recipere in tutelam, suscipere in defensionem JanStat* [szyk zmienny] (34): *RejPs* 215v; *LubPs* bb4v, ff2 marg; *BielKron* 186v, 210v, 233v, 320v, 392; *Mącz* 35c, 36a, b, 126a; *SienLekAndr* a3v; *RejAp* 105v, 116v; *RejPos* 80, [136], 177; *BiałKaz* K3v [2 r.]; *KarnNap* B2, C; Piotr S. iáko dobry páłterz w obronę wziął trzodę Chryřtuřowę *SkarJedn* 70; *KochPs* 42, 64, 103; *SkarŻyw* 51; *StryjKron* 552; *ArtKanc* K8; *GrabowSet* K4v, R2v; *LatHar* 624; *SarnStat* 584, 897.

Szeregi: »w łaskę i w obronę« (1): y łobie ie przyimuie Pan zá fyná/ w łáfkę y w obronę fwoię. *KarnNap* C.

»w moc, (i) (w) obronę« (2): *RejPos* 80; Bo przyimuie nas Pan w moc y obronę fwoię/ ábj iuř námi więcey Szátan nie władał *KarnNap* B2.

»w opiekę, (i) (w) obronę« = *in fidem ac (a. et) clientelam Mącz, Modrz* [szyk 5:2] (7): *in fidem suam recipere*, W obronę y w opiekę fwoyę przyać *Mącz* 126a, 126a; *RejPos* 79v, [136]v, 177; *ModrzBaz* 127v; *LatHar* 624.

»w pokład i obronę« (1): P. BOG święty á fławny twoy Dom Iágełłow/ [...] ná Krolewkíey Stolicy poftáwić/ y onę iemu w pokład y obronę w Kroleřtwie POLłkim podać raczył. *WujJud* Bv.

»na pracę i w obronę« (1): gdy dzieći w śiéroctwie zořtáną/ niektóřzy [...] ono imieniem opieki ná fwą pracą y w obronę biorą [*in curam recipiunt, et tutelam JanStat* 579] *SarnStat* 584. ~

»w obronie« = *in tutela et praesidio Modrz; in defensione, protectione JanStat (105); RejPs 79v; LubPs G2v marg; YAn dwudzyefty pirwłzy [...] był w dobrej obronie v Konráda Cefárzá BielKron 176v.*

~ *w obronie czego [= co broni] (4); RejPs 174v; A iuz mię weźm w opykę człowieká nędznego/ Abych chodził w obronie Máiełtatu twego. RejWiz 108, 2; RejPos 295.*

w obronie od kogo [= przed kim] (1): Curium, sartum et tectum ut aiunt, ab omni incommodo detrimento, molestia syncerum integrumquae conserves, Záchowy go w obronie od wńzech/ miey nań miłościwe baczenie. Mącz 368c.

w obronie jakiej [= czyjej] (1): mnogie y wielkie pożytki/ [...] od dworu przychodzą: ponieważ w dwornej obronie łą wńzytkie rzeczy dobre ModrzBaz 12v.

w obronie czyjej [= kto broni] [w tym: pron poss (54), ai poss (15), G sb (11), ai (4)] (84): LibLeg 11/32v; WróbŻołt 121/7; [Bóg] tobie łtanie zá mocną łkałę wobronie twoiey/ á przyniem żadne niebezpieczeństwo nigdy ná cię nieprzydzie. RejPs 90, 80v; LubPs B2v marg, B3, E4v, F2v, H3 (10); GroicPorz h; RejWiz 4v; OrzRozm D2v; BielKron 308v; Tuendam habere aedem W obronie łwey mieć. Mącz 467d, 363a, 380b; RejAp 6v [2 r.], 41, 48, 64v, 65 (13); RejPos 37v, 55, 57, 75, 80 (22); RejZwierc B2v, 173, 173v, 198v, 205, 206; BielSpr 51; WujJud 3; MycPrz I [A3]; PaprPan Dd3, Ee3v; KochPs 10, 12, 104, 157, 178, 192; SkarŻyw 192, [223], 422; StryjKron 300; GrochKal 16; LatHar 615; Zydowie łzláchcie poddáni, nic łobie w obronie królewłkiéy [in regia defensione JanStat 1128] niech nie pokládáią. SarnStat 265, 228, 243; SiebRozmyśl B4v; PowodPr 46.

W połączeniach szeregowych (7): Mącz 380b; RejPos 139, 291, 342v; w káżdym wieku łwoim [człowiek poczciwy krześcijański] łwoy łtan [...] obchodzić ma/ áby záwždy był w obronie/ w opiece/ á pod krolełtwem Páńłkim. RejZwierc 206v; CzechEp 427; SarnStat 1096.

*Zwoty: »chodzić, (zo)stać, przemieszkawać (a. przebywać), trwać w obronie« = *pozostawać pod obroną, korzystać z opieki [szyk zmienny] (9:7:5:1): w pewney łfcie obronie łtoią cí/ ktorzy vpełnie duffáią iemu. RejPs 25v; LubPs E4v, F2v, V; RejWiz 95 marg, 108, Dd; Mącz 363a; RejAp 6v; kto chodzi w łpomózeniu Pána tego/ iuz tákowy záwždy przemieszkawa w łwiętey obronie iego. RejPos 331, 37v, 57, 80, [136], 139 (10); RejZwierc 206; KochPs 10; LatHar 615.**

»w obronie (za)cho(wy)wać« [szyk zmienny] (14): KlerWes A; RejPs 174v; LibLeg 11/32v, 139v; LubPs H3 [2 r.]; RejZwierc 132v; BielKron 31; Mącz 368c; RejAp 48, 64v, 128v; KochPs 104; Prołząc też Pána Bogá [...] Aby W.M. moy łáłkawy pánie Podczáły/ [...] raczył w łálce łwey ł. w rzádzie dobrym/ w opiece y w obronie chować CzechEp 427.

Szeregi: »w obronie a w bezpieczeństwie« (2): Y což to wždy łą zá ludzye [o wiernych pańskich]/ iż łą w tákiey obronie á w takim bezpieczeństwie łwiátá tego RejPos 295, 37v.

»w jurysdycyjej i w obronie« (1): Woznych Woiewodá łtanowi, y w łwéy Iurifłdiciiéy y w obronie ma. SarnStat 243.

»w obronie a pod krolełtwem« (1): [którzy troszczą się jedynie o rzeczy doczesne] áni łą w kłięgach iego [Baranka]/ to ielt w obronie iego á pod krolełtwem łwięty m iego RejAp 108v.[Ponadto w połączeniach szeregowych 2 r.]

»w łasce i (a) (w) obronie« (5): *LubPs* ee6; *RejAp* 128v; NA tych to [*potomkach*] Bog pokazał tey zacney Koronie/ Ze ią chciał mieć w łalce łwey y w łwoiey obronie. *PaprPan* Dd3, Ee3v; *KochPs* 104.

»w mocy i obronie« (1): [*biskupstwo alsperskie*] pod przrzeczonego Pána Króla Kázimierzá y iego królestwá Polłkięgo będzie w wiecznéy mocy y obronie [*consistet perpetua ditione patrocínio et defensa JanStat* 875]. *SarnStat* 1096. [*Ponadto w połączeniach szeregowych 2 r.*]

»w obronie a (i) w opatrności« [*szyk 6:1*] (7): *RejAp* 6v, 65, 74v, 100v; *RejPos* 286, 325v; [*Pan Bóg*] zacność/ władzã y moc ich [*królów*] w obronie á w opatrności łwoiey ma. *WujJud* 3. [*Ponadto w połączeniach szeregowych 2 r.*]

»([nie]) w opiece, (a, i, ani) w obronie« [*szyk 9:6*] (15): *RejAp* 119, 171v; odłtąpił przyrodzonego Pána łwoiego/ á nie iefth w obronie áni w opiece iego. *RejPos* 75, 57, 109, 116, 133, [136]v (9); *RejZwierc* 198v, 205, 206; *SiebRozmyśl* B4v. [*Ponadto w połączeniach szeregowych 5 r.*]

»w pokoju a (i) w obronie« (2): w nawięthłzym niebezpieczeńłtwie then Báránek náłz łwięthy zãwždy w pokoiu y w obronie łwey wierne łwoie záchowác może *RejAp* 64v; *RejZwierc* 173v.

»w sprawie i w obronie« (1): Krolá do Polłki z rãk Papięskich przeto byli przyięli/ áby w łprawie/ y w obronie Krolewłkiey/ ludzie w Krolełthwie Polłkim/ łami z łobã zgodliwie miefzkáięc/ Pána Boga [*chwalili*]. *OrzRozm* D2v. ~

»z obrony [*czyjej = kto broní*]« = *dzięki obronie* (1):

~ *Szereg*: »z łaski i obrony« (1): Dla chwały twoiey ktora iefł w tey źiemí twoiey łzczepiona/ y ktora z łalki y obrony twey od tyle łet lat kwitnęłã/ áby nie vftawáłã [*obmyślãwamy...*] *SkarKazSej* 663b. ~

»za obronã [*czyjã [= kto broní]*: *pron poss* (14), *ai poss* (2), *G sb* (2)]« (18): *LibLeg* 10/69; *RejPs* 69v, 93, 104v, 137; Pociechá wiernym iż łã w odpoczyenyenyu á w pokoyu zã obronã Páńłkã. *LubPs* M4 marg, N6, Z3v, bb3v, ee3v; *SkarJedn* 187; Zã obronã i Boga mego łmielec to obiecuię *SkarŻyw* 69; *LatHar* 102, 182.

~ *W połączeniu szeregowym* (1): A iż iuz bełpiecznie chodzimy w kãżdym niebezpieczeńłtwie łwoim/ zã łwięty opiekã/ obronã/ á opátrnołciã iego *RejPos* 271.

Szeregi: »za mocã a obronã« (1): Ia aczem za łaskã boskã, łzablia moyã wziãł Krolełtwo wegierłkie tak yz yełł moye y za mocza a obronã moyã *LibLeg* 10/69.

»za obronã i pomocã« (1): áby zã ofobliwã obronã y pomocã twoiã/ to włzytko co z dãru twego przed fię wzięli/ álbo obiecãli/ ochotnie wypełnili *LatHar* 628.

»za obronã i przestrogã« (1): polecał czyłtołc iey P. Bogu łwemu: dufaiãc mu/ iłz zmázãna byç grzechem zã iego obronã y przefłrogã/ nie miãłã. *SkarŻyw* 283. ~

Przen (10) :

obrona czyja [= kto jest broniony] [*pron poss*] (4): *TarDuch* D6v; przykázãnie pãńłkie [...] ia łobie chowã zã napewnieyłłã tarczã obrony moiey. *RejPs* 184, 26v, 64.

obrona czyja [= kto broní] [*pron poss*] (5): *RejPs* 190; *LubPs* cc3v; *BibRadz* *3; *RejPos* 146v; z tych ktorzy przełłãduiã lud w tobie náđzieię pokłãdãięcy/ mocã obrony twoiey/ tryumphy y zwycięłtwã odnołiłz *LatHar* 621.

Wyrażenia: »cień obrony« (2): á może iście dobrej myśli być [kogo już raczy wziąć Bog na swą opiekę] bo on zówždy łtogi zákrywáiąc go cieniem obrony swoiey podle prawey ręki iego. *RejPs* 190; *RejPos* 146v.

»mocą, w mocy obrony« (1:1): Nyech zówždy pokoy będzie w mocy twoyey obrony *LubPs* cc3v; *LatHar* 621.

»skała obrony« (2): zrozumiałá duflá moiá iż cie ma zá mocną łkálę obrony swoiey *RejPs* 64, 26v.

»stolec obrony« (1): IZ Pan Bog w swej mocy Wálzē Krolewłką zacność/ ná łtholicy włafney Krolewłkiey/ ná łtholcu łądu á obrony/ [...] poládzić raczył *LeszczRzecz* A2.

»tarcza obrony« (3): Thy Boże bądź mocnością moią, y vcieczką moią/ y tharczą obrony moiey *TarDuch* D6v; *RejPs* 184; *BibRadz* *3.

Szereg: »skrzydła a obrona« (1): A on cie/ [...] zákryie pod cieniem łkrzydł swoich/ á obrony swoiey. *RejPos* 146v.

2. *Przedmioty (rzeczy) służące bronieniu (się), środki zabezpieczające; munimen, munimentum* *Mącz, Cn; firmamen Calep* (72) : [królestwa ziemskie] połty/ wedle potrzeby/ łrebrem/ złotem/ obroną piędziemi i inłżemi potrzebami opatruią. *MurzNT* 46; *BielKron* 448; *Firmamen* – Obrona, oggrodzenie. *Calep* 421a.

Zwroty: »obron przyczyniac; obrony czynić« = (com)*munire Mącz* [szyk zmienny] (2;1): Munito, Vłtawicznie obrony czynić/ zówždy obrón przicziniác. *Mącz* 231a, 237a.

»opatrywać obronami« (1): *Communio, Prziczinam obrón/ Opátruyę lepiej obronámi. Mącz* 237a.

Wyrażenie: »od nieprzełpieczności obrona« (1): ná ten czás ludzye [...] nágo chodzili/ nie máiąc obrony przeciw źwirzētom áni ptakom drapieźnym/ áni od źimná odzyenia/ á tám łobie od tych nieprzełpieczności obrony iákie mogły być ná then czás napirwey wymyłłáli/ tákieź łzopy/ doły/ s chrołtu/ s trzciny/ z zyemie łobie budowáli *BielKron* 3.

Przen (3) : łámy męžom to przyłtoi/ Czynić ręką á ieździć we zbroi: A wam [białogłowy] łáiác gdy łie rozgniewáicie: Zadney inney obrony nie maćie. *BielSjem* 29v.

obrona od czego (1): Od chytróści pokrytych/ Swiátá złołnego/ y ludźi łalfzywych/ [...] Obron dodawa/ możnych/ łwiętołliwych. *GrabowSet* V2.

Szereg: »płoty i obrony« (1): Rozmiotáleł płoty iego iteź mocne obrony [*destruxisti omnes saepes eius, posuisti firmamentum eius formidinem Vulg Ps* 88/41]/ Ci co mimo oń chodzili dárli go s káźdey łtrony *LubPs* T5v.

a. *O fortyfikacjach, naturalnych warunkach obronnych, broni; munitio PolAnt, Mącz, Calep, Cn; propugnaculum Mącz, Modrz, Calep, Cn; defendiculum Mymer¹, BartBydg; praesidium Mącz; arma Modrz; arx, tutamentum Cn* (53) : *Defendiculum. Gewer. Obrona. Mymer¹ 15; BartBydg 39b; LibLeg 10/147v; Obroná żadna iedno łuki á rohátyny BielKron 318, 351, 444; Nuda urbs praesidio, Nie máyąca żadney obrony áni łłużebnych. Mącz 252d; BudBib Is 29/3; łkráynnych drzew popchnęli: zktorych iedno ná drugie lecąc/ obalály łię/ á lecąc z obu łtron potłukły ludźi/ konie y włzytkę obronę [ancipiti strage arma, viros, equos obruunt] ModrzBaz 104; SkarŻyw 408; ZawJeft 10; OrzJan 73; Calep 679b, 680a; SarnStat 1097.*

obrona czego (2): *BibRadz Is* 25/12; *Aegis*, *Tarcza*/ albo/ nieyaka obroná pierśi miedziána *Mącz* 4b.

W połączeniach szeregowych (6): [*Soliman*] rofkazał Krolowey [*węgierskiej*]/ áby wyiechála z zamku [...] tylko áby ítrzelbá/ ípiżá/ zbroiá/ y wśzytká obroná zołtála ná mieyfcu. *BielKron* 313v, 96v; *Munimen et Munimentum*, *Obroná*/ Bálzta/ Przekop/ Wał/ Strzelbá. *Mącz* 237a, 237a, 330c; *OrzJan* 79.

Zwroty: »obronę mieć [*w tym: naprzeciwko komu* (1), *na co* (1)]« [*szyk zmienny*] (3): tedj mie wśzitko moye woýlko potkalo ítymy wyezniámj ktore bily poymaly y ze wśzitkimy ych obronamy ktore obroni miely na przeczywko woýlkv memv *LibLeg* 10/147v; *CzahTr* H2; *SkarKazSej* 664a.

»obroną opatrzyć, opatrzone, obwarowany« = *praesidio adornare Mącz*; (*propugnaculis*) *munire Modrz* [*szyk zmienny*] (2:2:1): *BielKron* 55; *Mącz* 269c; *BielSpr* 58v; trzeba opátrzyć/ áby na wśzytkich gránicách zamki były dobrze zbudowane: y wśzeláką obroną obwárowáne *ModrzBaz* 103, 103.

»oprawić obrony« (1): Opráwił tedy Neemiałz mury Ierolimskie/ gdzye było potrzebá forty y ine obrony *BielKron* 96v.

»obronę (po)czynić, stawiać, udzielać« = *circummunire Mącz*; *emunire Calep* (3:1:1): Leńtko czarny przyiechawłzy do Krákowá [...] miáłtho ich murem y wálem obtoczył/ y obrony poczynił *BielKron* 365v, 270v; *Mącz* 237a; *Calep* 361b, 836a.

»pokazać [komu] obronę« (1): [*Mistrz pruski*] Swiećie obegnał kthory przez zdráde Andrzeiá Cedrowicá [...] wźiáł/ bowiem w nocy ná zamku pokáził im wśzytkę obronę y do Mińtrzá Prufkiego potáiemnie wćiekl *BielKron* 370.

Wyrażenie: »obrona miejska« [*szyk 1:1*] (2): ná śmiech náwiedli ná mury ślepych y chromych/ iákoby rzekł/ obronią ci máłomocni bez nas/ dufáiąc mocney obronie mieyfkiey. *BielKron* 69v, 289.

Szeregi: »baszty, (i) obrony« (2): Liczą w thym mieście [*Nurnberg*] [...] dwa mury około miáłthá/ ná ktorých wież 183. okrom bálzt y innych mieyfkich obron. *BielKron* 289; *Calep* [874]a. [*Ponadto w połączeniach szeregowych 2 r.*]

»bez obrony a bez przyprawy« (1): [*Chrystus*] bez wśzey obrony á bez káżdey przyprawy zwoiował á poráził ono írogie thyráństwo narodu náłzego/ tho iełt czártá íprofnego *RejAp* 14.

»obrony, rusznice« (1): przyiczyagnely pod zamek náłch Oczakow Sobronam, Srvńznyczamy. y dołthawały zamkv *LibLeg* 11/140v.

»siły i obrony« (1): Nápomina Ieruzalem áby íwem siłam y obronam nie wíało. *BibRadz Ier* 21 arg.

»obrony i zamki« (1): mogą tych dárow Bożych wzywáć/ [...] ná obrony y zamki/ y inne ná zły czas gotowości *SkarKazSej* 666b.

»obrony i zbroje« (1): słuźebniki tákież y słuģi mieyfkie przypráwił/ ktorzy pod ízátami mieli obrony y zbroie zákryte *BielKron* 103v. [*Ponadto w połączeniach szeregowych 1 r.*]

Przen (8) : Czarta ínadnie barzo zburźć Nietrzebác yney obrony Iedno pomnij żeś íkropiony Krwią Pánłką *RejKup* 16v.

obrona na kogo (1): Pan [...] vkazał mu [*kuszonemu człowiekowi*] wnet tarcz á pewną obronę ná tego nieprzyiacielá íprofnego [= *diabła*] *RejPos* 71v.

Zwrot: »wziąć obronę« = *wziąć broń do ręki* (1): PAnie moy wezmi obronę swoię/ á záfaw fie przeciw fprzećwnikom moiem [*apprehende arma et scutum et exsurge in adiutorium mihi Vulg Ps 34/2*] *RejPs* 50v.

Szeregi: »miecz i obrona« (1): byś ty [*Boże*] był niezwyćiężył fprzećwnikow nálfych flábáby była nádzieią wmięczy y w káźdey obronie nálfey *RejPs* 66.

»strzelba i obrona« (1): A kthory fie od thego celu [*świętych słów bożych*] odftrzeli/ iuż flába fthrzelbá y obroná iego *RejPos* A5.

»tarcz a obrona« (1): *RejPos* 71v *cf* *obrona na kogo*.

»zbroja a (i) obrona« [*szyk 2:1*] (3): *RejPos* 70v, 78v; A ták wielki to ięft walecznik ifcie/ á nie ledá iáki zwycięfcá/ kto tego niefláchetnego Hetmáná [= *gniew*]/ [...] bez wízey obrony á bez wízey zbroie porázić może. *RejZwierc* 79.

b. *O wałach, dachach chroniących przed siłami przyrody* (3) :

obrona jaka [= *przed czym*] (1): Umbraculum, Mieyfce w czieni zasłóná/ letnia yátá/ obroná słoneczna. *Mącz* 501d.

Zwrot: »uczynić obronę« (2): ábyć Ryby z ftáwu czáfu Gośćinnéy wody nie wychodziły/ możęsz z dáleká vczynić kołem obronę/ táká iákóm ci iuż pifał o Báłztach ftáwowych. *Strum* M3, N.

c. *O naturalnych zabezpieczeniach żywych stworzeń* (5) :

obrona przeciw czemu (1): *BielKron* 3 *cf* *znac.* 2. »od nieprześpieczności obrona«.

Wyrażenie: »obrony w sobie nie mający, nie mieć obrony« = *być bezbronny* (1:1): [*mały zajaczek*] Nátychmiałt márnne zginął żwierzátko vbogie/ Ktore nie ma obrony/ iedno duffa w nogi. *RejWiz* 126; *CzechEp* 21.

Wyrażenie przyimkowe: »bez obrony« = *bezbronny* (2): Rzekł wąż [*do węgorza*]/ przetoć ia pokoy mam/ Iż od siebie fzkodno kálam: A ktoby mi chciał záfzkodzić/ Muśi ná mię gárdło fádzić. Aleś ty mąż bez obrony/ Cierpiłz vćilk ze wízey ftrony: Co by też moje zęby miał/ Radci by każdy pokoy dał. *BierEz* O3v; *RejWiz* 120 *marg.*

*** *Bez wystarczającego kontekstu* (11) : Defensio, Obroná. *Mącz* 80a, 100c. 105b, 330c, 380c; Praesidiarius – Ten ktori dlia obroni ięft *Calep* 839b, 294b, 839b [2 r.], 863a.

W tłumaczeniu wyrazu hebrajskiego [czyja] (1): Máozym wykłáda fię obrony swoiey/ *praefidij fui*. *CzechEp* 421.

Synonimy: 1. *bronienie, bronienie się, pomoc, zaszczylenie; a. ochrona; b. ratunek, α. walczenie, wojowanie; β. apologija, obmowa, »oczyszczenie słowne«, omowa, wymowka; c. opatrowanie, opatrność, opieka, opiekuństwo, wspomozienie.*

Cf **OBRONIENIE, OBRONNOŚĆ**